

BOSNA I HERCEGOVINA
CENTRALNA IZBORNA KOMISIJA
SREDIŠNJE IZBORNO POVJERENSTVO

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
ЦЕНТРАЛНА ИЗБОРНА КОМИСИЈА

PRIRUČNIK
ZA PROMATRANJE IZBORA U BiH
OPĆI IZBORI 2018.

U SURADNJI S
COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

**PRIRUČNIK
ZA PROMATRANJE IZBORA U BiH
OPĆI IZBORI 2018.**

Sarajevo, 2018.

PRIRUČNIK ZA PROMATRANJE IZBORA U BOSNI I HERCEGOVINI – OPĆI IZBORI 2018.

Izdavač: Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine, Danijela Ozme br.7, 71000 Sarajevo, telefon: 033/251 300, faks: 033/251 329, e-mail: kontakt@izbori.ba, internetska-stranica: www.izbori.ba

Za nakladnika: Dr. Irena Hadžiabdić, predsjednica

Autori: Novak Božičković, Vlado Rogić, Marijana Žuljević i Uma Isić
Urednički odbor: Mladen Vičević, Stana Danilović i Ivanka Arapović Galić
DTP: GRAFIKA ŠARAN
TISAK: GRAFIKA ŠARAN
ZA TISKARU: ing. graf. teh. Dejan Šaran
Tiraž: 300

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

342.8(496.7)“2018”(035)

PRIRUČNIK za promatranje izbora u BiH : Opći izbori 2018. / Novak Božičković ... [et al.]. - Sarajevo : Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine, 2018. - 53 str. : ilustr. ; 21 cm

Bilješke uz tekst.

ISBN 978-9958-555-44-2
I. Božičković, Novak
COBISS.BH-ID 26289670

Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine je zaključkom s 36. sjednice od 26.07.2018. godine, odobrilo ovaj priručnik za uporabu izbornoj administraciji Bosne i Hercegovine na Općim izborima 2018. godine.

Ovaj priručnik je objavljen u suradnji sa i zahvaljujući financijskoj podršci Vijeća Europe. Stavovi izneseni u priručniku ni na koji način ne odražavaju zvanični stav Vijeća Europe.

Priručnik se distribuira besplatno!

Priručnik je, u cijelosti ili pojedinim dijelovima, zabranjeno umnožavati i distribuirati bez odobrenja Središnjeg izbornog povjerenstva BiH

Uvodna riječ

U ime Središnjeg izbornog povjerenstva Bosne i Hercegovine želim vam dobrodošlicu na Opće izbore 2018. godine u Bosni i Hercegovini. Ovo su peti opći izbori koje organizira i provodi Središnje izborni povjerenstvo BiH od svojeg osnivanja 2001. godine.

Promatranje izbornih aktivnosti je važan dio izbornog procesa, jer se transparentnošću i otvorenošću izbornoga procesa promovira demokracija, ljudska prava i vladavina zakona. Središnje izborni povjerenstvo Bosne i Hercegovine snažno ohrabruje domaće i međunarodne promatrače da nadgledaju izborne aktivnosti doprinoseći kontroli i transparentnosti izbornoga procesa, jačanju demokratskih institucija, izgradnji povjerenja javnosti u izborni proces, te sprječavanju izbornih prijevara i nasilja.

Ovaj priručnik je osmišljen kao sveobuhvatan vodič za promatrače izbornoga procesa i namijenjen je za pružanje općih informacija o pravima i obvezama promatrača. U priručniku ćete također pronaći temeljne informacije o izbornom sustavu i predstojećim izborima u BiH, kategorijama birača i vrstama biračkih mjesta, prijemu izbornoga materijala, izbornoj administraciji, procedurama akreditiranja promatrača, procedurama na dan izbora, a koje mogu dati smjernice za informirano i kvalitetno obavljanje dužnosti izbornoga promatrača. Detaljnije procedure za obavljanje svih izbornih aktivnosti, kao i svi relevantni podatci koji se kontinuirano ažuriraju, dostupni su na internetskoj stranici Središnjeg izbornog povjerenstva BiH, www.izbori.ba. U prilogu priručnika se nalazi kartografski prikaz izbornih jedinica, broj upisanih birača u Središnji birački popis po izbornim jedinicama i kontakt-telefoni općinskih i gradskih izbornih povjerenstava, kao i Kodeks ponašanja međunarodnih promatrača.

Još jednom vam želim srdačnu dobrodošlicu na Opće izbore 2018. godine u Bosni i Hercegovini.

Predsjednica

Sarajevo, 26.07.2018.

Dr. Irena Hadžiabdić

Kazalo

Uvodna riječ	3
DIO I. OPĆENITO O IZBORIMA	5
1.1 Raspisivanje i održavanje Općih izbora 2018. godine	6
1.2 Ovjereni politički subjekti za Opće izbore 2018. godine	6
1.3 Biračka mjesta	6
1.4 Glasački materijal	7
1.5 Birači	7
1.6 Izborni sustav u Bosni i Hercegovini	8
1.7 Izborna administracija	10
DIO II. P R O M A T R A Č I	12
2.1 Procedure akreditiranja promatrača	13
2.2 Promatrači političkih subjekata	14
2.3 Promatrači udruge	15
2.4 Međunarodni promatrači	16
2.5 Promatrači u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Bosne i Hercegovine	17
2.6 Postupak oduzimanja svojstva promatrača	17
DIO III. PROMATRANJE IZBORA	19
Akreditirani promatrač može promatrati:	20
3.1 Priprema i otvaranje biračkog mjesta	20
3.2 Pristup biračkom mjestu	20
3.3 Otvaranje biračkog mjesta	21
3.4 Glasovanje	24
3.5 Zatvaranje biračkog mjesta	28
3.6 Procedura brojanja na biračkom mjestu	29
3.7 Primjedbe promatrača	36
3.8 Ometanje izbornih aktivnosti od strane promatrača	36
DIO IV. P R I L O Z I	38
Kartografski prikaz izbornih jedinica	39
Izborne jedinice – Predsjedništvo BiH	39
Izborne jedinice – Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH	40
Izborne jedinice – Zastupnički dom Parlamenta Federacije BiH	41
Izborne jedinice – Predsjednik i potpredsjednici RS	42
Izborne jedinice – Narodna skupština RS	43
Broj upisanih birača u Središnji birački popis po izbornim jedinicama	45
Kodeks ponašanja za međunarodne promatrače	50
Riječ urednika	53

DIO I.

OPĆENITO O IZBORIMA

1.1 Raspisivanje i održavanje Općih izbora 2018. godine

Odlukom Središnjeg izbornog povjerenstva Bosne i Hercegovine od 08. 05. 2018. godine (“Službeni glasnik BiH”, broj 29/18), Opći izbori u Bosni i Hercegovini 2018. godine održat će se u **nedjelju 07. listopada 2018. godine**, a raspisani su za:

- Predsjedništvo Bosne i Hercegovine,
- Zastupnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine,
- Zastupnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine,
- Narodnu skupštinu Republike Srpske,
- Predsjednika i potpredsjednike Republike Srpske i
- Skupštine kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine.

1.2 Ovjereni politički subjekti za Opće izbore 2018. godine

- 69 političkih stranaka
- 34 neovisna kandidata
- 36 koalicija.

1.3 Biračka mjesta

Biračka mjesta su otvorena od 07 do 19:00 sati.

Vrste biračkih mjesta:¹

- Redovito biračko mjesto *(na kojem biračko pravo ostvaruju birači koji glasuju za osnovnu izbornu jedinicu trenutačnog prebivališta/boravišta),*
- Biračko mjesto za glasovanje u odsutnosti *(na kojem biračko pravo ostvaruju raseljene osobe kod kojih se osnovna izborna jedinica za koju glasuju razlikuje od osnovne izborne jedinice trenutačnog boravišta),*
- Biračko mjesto za glasovanje nepotvrđenim glasačkim listićima *(na kojem biračko pravo mogu ostvariti :a) birači koji su upisani u izvadak iz Središnjeg biračkog popisa za glasovanje izvan BiH, a na dan održavanja izbora se zateknu u zemlji, i b) redoviti birači koji se ne nalaze na zaključenom izvatku iz Središnjeg biračkog popisa, a posjeduju važeći identifikacijski dokument iz članka 5.12 Izbornoga zakona BiH i potvrdu o mjestu prebivališta, odnosno dokaz o entitetskom državljanstvu za glasovanje u Brčko Distriktu BiH),*
- Biračko mjesto u diplomatsko-konzularnom predstavništvu BiH (DKP BiH) *(Središnje izorno povjerenstvo najkasnije 50 dana prije dana održavanja izbora, ukoliko su ispunjeni organizacijsko-tehnički uvjeti i ako je prijavljen dovoljan broj birača, donosi odluku o određivanju biračkih mjesta u DKP-ima BiH na kojima mogu glasovati birači upisani u izvadak iz Središnjeg biračkog popisa za glasovanje u DKP-ima BiH).*

---

1 Očekuje se da za Opće izbore 2018. godine budu utvrđene lokacije za oko 5.600 biračkih mjesta.

- Mobilni timovi (*angažiraju se za glasovanje birača koji su zbog bolesti, starosti ili invaliditeta vezani za svoje domove, kao i za birače koji su zatvorenici ili su vezani za ustanove*).

1.4 Glasački materijal

Neosjetljivi izborni materijal Središnje izborno povjerenstvo BiH dostavlja općinskom/gradskom izbornom povjerenstvu najkasnije 20 dana prije dana održavanja izbora, a čine ga:

- Kandidacijske liste (poster),
- Plakati (s informativnim sadržajima za birače),
- Glasačke kabine,
- Dio potrošnog biračkog materijala (olovke, stikeri, gumice i dr.)

Osjetljivi izborni materijal Središnje izborno povjerenstvo BiH dostavlja općinskom/gradskom izbornom povjerenstvu najkasnije tri dana prije dana održavanja izbora, a čine ga:

- Glasački listići,
- Obrasci (članak 91. Pravilnika o provedbi izbora u Bosni i Hercegovini),
- Izvaci iz konačnog Središnjeg biračkog popisa po biračkim mjestima (dostavljaju se najkasnije 20 dana prije dana održavanja izbora).

Općinsko izborno povjerenstvo donosi plan predaje izbornog materijala biračkom odboru, te prema ovom planu će dan prije, a najkasnije 12 sati prije otvaranja biračkih mjesta, dostaviti biračkom odboru izborni materijal na biračko mjesto. Birački odbor provjerava je li izborni materijal kompletan i u ispravnom stanju i potpisuje u Zapisnik, kao i način skladištenja preuzetog materijala do trenutka početka rada biračkog odbora.

Predsjednik i članovi biračkog odbora nakon primljenog materijala provjeravaju prostor predviđen za biračko mjesto, uređuju biračko mjesto i otklanjaju eventualne nedostatke (sve oznake koje upućuju na političke subjekte, vjerske simbole, druge oznake koje mogu imati diskriminacijsko obilježje).

1.5 Birači

Da bi osoba bila upisana u Središnji birački popis, neophodno je sljedeće:

- da je navršila 18 godina,
- da ima državljanstvo Bosne i Hercegovine,

- da ima boravište u Bosni i Hercegovini.

Kategorije birača su sljedeće:

- redoviti birači (koji glasuju na redovitim biračkim mjestima),
- birači koji glasuju u odsutnosti (birači koji imaju status raseljene osobe i kod kojih se osnovna izborna jedinica za koju glasuju razlikuje od osnovne izborne jedinice trenutačnog boravišta/ prebivališta, a u kojoj glasuju na biračkim mjestima za glasovanje u odsutnosti),
- birači koji glasuju osobno (birači koji imaju status raseljene osobe i kod kojih se osnovna izborna jedinica za koju glasuju i u kojoj glasuju na biračkom mjestu za glasovanje osobno, razlikuje od osnovne izborne jedinice trenutačnog prebivališta/ boravišta)
- birači izvan BiH (izbjegle osobe i osobe koje privremeno žive izvan BiH, a koji, nakon dostavljanja i potvrđivanja prijave, glasuju putem pošte ili na biračkim mjestima za osobno glasovanje u diplomatsko-konzularnim predstavništvima BiH).

Na dan zaključivanja Središnjeg biračkog popisa na dan 23. 08. 2018. godine u 24.00 sata za Opće izbore 2018. godine ukupan broj upisanih birača iznosio je **3.352.933** birača.²

1.6 Izborni sustav u Bosni i Hercegovini

Shema 1. Prikaz izbornog sustava u Bosni i Hercegovini

U Bosni i Hercegovini se primjenjuju dva izborna sustava:

- većinski sustav (sustav proste većine), i
- sustav poporcionalne zastupljenosti.

Za većinski sustav (sustav proste većine) karakteristično je da pobjednik osvaja sve,

² Odluka o zaključivanju i potvrđivanju izvadaka iz Središnjeg biračkog popisa za Opće izbore 2018. godine i objavljivanju broja birača za svaku izbornu jedinicu od 30.08.2018. godine

a na općim izborima u BiH primjenjuje se prilikom izbora članova Predsjedništva BiH i predsjednika i potpredsjednika RS.

Sustav proporcionalne zastupljenosti na općim izborima u BiH se primjenjuje prilikom izbora zastupnika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, Zastupničkog doma Parlamenta Federacije BiH, Narodne skupštine RS i kantonalnih skupština u Federaciji BiH.

Raspodjela mandata u sustavu proporcionalne zastupljenosti se vrši primjenom Sainte-Laguë metode za preračun glasova u mandate, diobom ukupnog broja osvojenih glasova sa neparnim brojevima 1,3,5, 7,9,11 ..... itd., sve dok je potrebno za raspodjelu mandata.

Politički subjekti ne mogu sudjelovati u raspodjeli mandata ako ne osvoje više od 3% od ukupnog broja važećih glasova u izbornoj jedinici u kojoj se kandidiraju za određeno tijelo vlasti (izborni prag).

Mandati koje dobije lista političkog subjekta navedenim postupkom raspodjeljuju se kandidatima na kandidacijskoj listi od kojih je svaki dobio najmanje 20% od ukupnog broja važećih glasova koje je dobila ta lista, od najvećeg do najmanjeg broja glasova. Preostali kandidati, koji nisu prešli navedeni prag od 20%, zadržavaju poziciju koju su imali na kandidacijskoj listi, neovisno o individualno osvojenom broju glasova na osnovu preferencija birača.

Prilikom izbora članova Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, Zastupničkog doma Parlamenta Federacije BiH i Narodne skupštine RS, odredbama Izbornoga zakona BiH utvrđen je broj mandata koji se za ova tijela vlasti dodjeljuje iz višečlanih izbornih jedinica, odnosno broj kompenzacijskih mandata. Kompenzacijski mandati dodjeljuju se onim političkim subjektima koji su, u odnosu na postignute izborne rezultate, osvojili nesrazmjern broj redovitih mandata (ili nisu osvojili nijedan), a koji su prešli zakonom utvrđeni izborni prag od 3% u zbiru glasova u svim višečlanim izbornim jedinicama, primjenom Sainte-Laguë metode.

Ovjera političkih subjekata i kandidacijskih listi

Politički subjekti, prema Izbornom zakonu BiH, su sljedeći:

- političke stranke (*da bi sudjelovala na izborima, politička stranka mora biti registrirana kod mjerodavnog tijela sukladno zakonu, o čemu dokaz podnosi prilikom prijave za ovjeru uz prateću dokumentaciju*),
- neovisni kandidati (*podnose prijavu za ovjeru sa imenom, prezimenom i osobnim podacima neovisnog kandidata uz prateću dokumentaciju*),
- koalicije (*dvije ili više ovjerenih političkih stranaka koje žele formirati*

koaliciju podnose prijavu za ovjeru pod jednim nazivom koalicije uz prateću dokumentaciju)

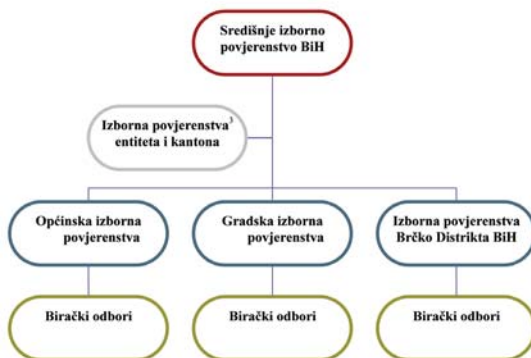
- *liste neovisnih kandidata (dva ili više ovjerenih neovisnih kandidata mogu se udružiti i podnijeti jednu listu neovisnih kandidata na ovjeru uz prateću dokumentaciju).*

Nakon postupka ovjere političkih subjekata za sudjelovanje na izborima, Središnje izborno povjerenstvo BiH ovjerava i kandidacijske liste ovjerenih političkih stranaka i koalicija (kandidacijske liste neovisnih kandidata i listi neovisnih kandidata ovjeravaju se prilikom ovjere ovih političkih subjekata).

Broj kandidata na kandidacijskoj listi za višečlane izborne jedinice može biti veći za 5 kandidata od broja mandata koji se dodjeljuju, pri čemu je utvrđena zakonska obveza o ravnopravnoj zastupljenosti muškog i ženskog spola na kandidacijskim listama (najmanje 40% zastupljenosti jednog od spolova). Kandidati manje zastupljenog spola raspoređuju se prema zakonom utvrđenom pravilu: od prva dva kandidata jedan je predstavnik manje zastupljenog spola, između prvih 5 kandidata najmanje 2 su manje zastupljenog spola, između prvih 8 kandidata 3 su kandidata manje zastupljenog spola itd.

Za dodjelu kompenzacijskih mandata u Zastupničkom domu Parlamentarne skupštine BiH, Zastupničkom domu Parlamenta Federacije BiH i Narodnoj skupštini RS ovjerene političke stranke i koalicije podnose kompenzacijsku kandidatsku listu, koja sadrži samo imena kandidata koji se već nalaze na redovitim kandidatskim listama za istu izbornu razinu.

1.7 Izborna administracija

Mjerodavna tijela za provedbu izbora u Bosni i Hercegovini su izborna povjerenstva i birački odbori, odnosno:

- Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine,
- Općinsko i gradsko izborno povjerenstvo i Izborno povjerenstvo Brčko Distrikta BiH,
- Birački odbori,
- ostala izborna povjerenstva³. *Središnje izborno povjerenstvo* BiH je krovna institucija za provedbu izbora u Bosni i Hercegovini, koja, između ostalog, koordinira, nadgleda i regulira rad svih izbornih povjerenstava i biračkih odbora sukladno Izbornom zakonu BiH, podnosi godišnje izvješće Parlamentarnoj skupštini BiH o provedbi izbora u BiH, te provodi i druge radnje utvrđene člankom 2.9 Izbornoga zakona BiH. Sastoji se od sedam članova: dva Hrvata, dva Bošnjaka, dva Srbina i jedan ostali. Predsjednik Središnjeg izbornog povjerenstva BiH bira se iz reda članova na mandatni period u trajanju od 21 mjesec.

*Općinsko izborno povjerenstvo*⁴ sastoji se od tri, pet ili sedam članova. Broj članova za svaku općinu utvrđuje Središnje izborno povjerenstvo BiH na temelju broja birača upisanih u izvadak iz Središnjeg biračkog popisa i veličini općine, odnosno općine u kojima je do 20.000 birača upisanih u izvadak iz Središnjeg biračkog popisa broje tri člana; općine u kojima je do 50.000 upisanih birača broje pet članova, a općine sa preko 50.000 upisanih birača broje sedam članova. Općinsko izborno povjerenstvo na području svoje općine mjerodavno je, između ostalog, za nadgledanje i kontrolu centra za birački popis; određivanje biračkih mjesta, provedbu postupka imenovanja i obuke biračkih odbora, objedinjavanje rezultata izbora sa biračkih mjesta u općini i dostavu Središnjem izbornom povjerenstvu BiH, te druge radnje iz članka 2.13 Izbornoga zakona BiH.

Birački odbor sastoji se od tri (ukoliko je u izvatku iz Središnjeg biračkog popisa za određeno biračko mjesto upisano do 350 birača) ili pet članova (ukoliko je u izvatku iz Središnjeg biračkog popisa za određeno biračko mjesto upisano više od 350 birača), od kojih je jedan predsjednik biračkog odbora. Predsjednik i članovi biračkog odbora imaju zamjenike. Birački odbor neposredno rukovodi radom biračkog mjesta, osigurava pravilnost i tajnost glasovanja i evidentira rezultate glasovanja na biračkom mjestu.

Mobilni tim sastoji se od tri člana, od kojih je jedan predsjednik. Predsjednik i članovi mobilnog tima imaju zamjenike. Broj mobilnih timova utvrđuje općinsko izborno povjerenstvo rukovodeći se ukupnim brojem i prostornom raspoređenošću birača koji će glasovati putem mobilnog tima.

³ Prema Izbornom zakonu Republike Srpske osnovano je Republičko Izborno povjerenstvo Republike Srpske, a na temelju Zakona o osnivanju tijela za provedbu izbora u Federaciji Bosne i Hercegovine, predviđeno je osnivanje tijela za provedbu izbora, ali isti nisu osnovani.

⁴ Odnosno gradsko za gradove: Banja Luka, Bihać, Bijeljina, Cazin, Doboje, Goražde, Livno, Mostar, Prijedor, Široki Brijeg, Trebinje, Tuzla, Zenica i Zvornik.

DIO II.
PROMATRAČI

2.1 Procedure akreditiranja promatrača

Izborne aktivnosti mogu promatrati samo akreditirani promatrači.

Tijela mjerodavna za akreditiranje promatrača su Središnje izborno povjerenstvo BiH i izborna povjerenstva osnovnih izbornih jedinica (općinsko/gradsko izborno povjerenstvo i Izborno povjerenstvo Brčko Distrikta BiH).

Središnje izborno povjerenstvo akreditira promatrače za promatranje rada Središnjeg izbornog povjerenstva BiH, Glavnog centra za brojanje i biračkih mjesta u diplomatsko-konzularnim predstavništvima BiH. Zahtjev za akreditiranje promatrača Središnjeg izbornog povjerenstva BiH mogu dostaviti:

- politički subjekti⁵
- udruge⁶
- međunarodne organizacije⁷.

Izborna povjerenstva osnovnih izbornih jedinica akreditiraju promatrače političkih subjekata za promatranje rada izbornog povjerenstva, centra za birački popis, biračkih mjesta i drugih izbornih mjesta.

Središnje izborno povjerenstvo BiH i izborno povjerenstvo osnovne izborne jedinice odlukom će odbiti ili odbaciti zahtjev za izdavanje akreditacije ili akreditiranje promatrača u sljedećim slučajevima:

- ako nije podnesen u rokovima koje je utvrdilo Središnje izborno povjerenstvo BiH,
- ako je dostavljena nekompletna dokumentacija,
- ako zahtjev nije podnijela ovlaštena osoba,
- ako je određena osoba već predložena, odnosno ako ju je akreditirao drugi politički subjekt ili udruga.

Promatrač ne može biti osoba:

- koja je kandidat na predstojećim izborima,
- čija je kandidatura na predstojećim izborima odbijena ili je ime osobe naknadno skinuto s liste kandidata,
- kojoj je Središnje izborno povjerenstvo BiH izreklo sankciju zabrane rada u biračkom odboru, u centru za birački popis ili u izbornom povjerenstvu,
- koju je predložio politički subjekt koji nije ovjeren za sudjelovanje na izborima,

---

5 **Politički subjekt** označava političku stranku, neovisnog kandidata, koaliciju ili listu neovisnih kandidata ovjere za sudjelovanje na izborima sukladno Izbornom zakonu BiH.

6 **Udruga** označava drugu ili fondaciju osnovane sukladno zakonima o udrugama i fondacijama.

7 **Međunarodna organizacija** označava međunarodnu vladinu i nevladinu organizaciju, stranu vladu.

- koja je član biračkog odbora,
- koja je u izvršnoj ili zakonodavnoj vlasti u izbornoj jedinici za razinu za koju se bira.

Promatrač kojem je izorno povjerenstvo odbilo zahtjev za izdavanje akreditacije može u roku od tri dana od dana prijema odluke podnijeti prigovor Središnjem izbornom povjerenstvu BiH.

Na odluku kojom je Središnje izorno povjerenstvo BiH odbacilo ili odbilo zahtjev za akreditaciju, politički subjekt i udruga imaju pravo podnijeti žalbu Apelacijskom odjelu Suda BiH putem Središnjeg izbornog povjerenstva BiH.

2.2 Promatrači političkih subjekata

Predstavnici ovjerenih političkih subjekata podnose zahtjev Središnjem izbornom povjerenstvu BiH za akreditiranje izbornih promatrača za promatranje rada Središnjeg izbornog povjerenstva BiH, Glavnog centra za brojanje i biračkog mjesta određenog za glasanje u diplomatsko-konzularnom predstavništvu BiH (DKP BiH). Zahtjev za akreditiranje mora potpisati osoba koja je u prijavi za ovjeru političkog subjekta navedena kao ovlaštena za zastupanje i čiji je potpis deponiran kod Središnjeg izbornog povjerenstva BiH.

Predstavnici ovjerenih političkih subjekata mogu podnijeti zahtjev za akreditiranje promatrača samo u osnovnim izbornim jedinicama koje pripadaju izbornim jedinicama za koje se kandidiraju, i to za promatranje rada izbornog povjerenstva, centra za birački popis, biračkih mjesta i drugih utvrđenih mjesta. Zahtjev za akreditiranje mora potpisati osoba koja je u prijavi za ovjeru političkog subjekta navedena kao osoba ovlaštena za zastupanje i čiji je potpis deponiran kod Središnjeg izbornog povjerenstva BiH ili izbornog povjerenstva.

Pravo akreditiranja za promatranje izbornih radnji imaju politički subjekti koji se nalaze na listi političkih subjekata koji je utvrdilo Središnje izorno povjerenstvo BiH po postupku koji se primjenjuje za predlaganje članova biračkih odbora.

Rok za podnošenje zahtjeva za akreditiranje promatrača političkih subjekata je **22. 09. 2018.** godine.

Uz zahtjev za akreditiranje, politički subjekti dostavljaju popunjenu listu predloženih promatrača koja sadrži:

- ime i prezime,
- broj važeće osobne iskaznice,
- jedinstveni matični broj promatrača,

- prilog zahtjevu je svojeručno popunjen obrazac pravila ponašanja i izjava o poštivanju tajnosti glasovanja za svakog predloženog promatrača.

Politički subjekti mogu predložiti za promatrače samo osobe koje su punoljetne i koje su državljani BiH.

Broj promatrača koje politički subjekti mogu akreditirati je neograničen, ali politički subjekt može imati samo jednog promatrača u isto vrijeme na jednom izbornom mjestu.

Politički subjekti mogu imati promatrače na biračkim mjestima za glasovanje u odsustvu, i to na biračkom mjestu na kojem se u izvatku iz Središnjeg biračkog popisa nalaze birači koji glasuju za izbornu jedinicu u kojoj se politički subjekt kandidira.

Politički subjekti sami snose odgovornost da od Središnjeg izbornog povjerenstva BiH traže informaciju o lokacijama biračkih mjesta za glasovanje u odsutnosti, koja se nalaze u drugim osnovnim izbornim jedinicama. Politički subjekti će kontaktirati izbornu povjerenstvo osnovne izborne jedinice u kojoj se nalazi biračko mjesto za glasovanje u odsutnosti radi akreditiranja svojih promatrača.

Izborna povjerenstva su dužna sačiniti plan rada mobilnog tima koji sadrži sastav, raspored rada i rutu kretanja mobilnog tima, a koji se dostavlja akreditiranom promatraču na njegov zahtjev.

2.3 Promatrači udruge

Predstavnici udruge podnose Središnjem izbornom povjerenstvu BiH zahtjev za akreditiranje promatrača za promatranje rada svih izbornih aktivnosti. Zahtjevi za akreditiranje promatrača moraju biti podneseni najkasnije **do 22. 09. 2018. godine.**

Udruga ne može biti akreditirana ako ju je osnovao ili ju sponzorira politički subjekt ili je uključena u bilo kakve aktivnosti u ime ovjerenih političkih subjekata. Predstavnik udruge na zahtjevu za izdavanje akreditacije potpisuje izjavu da ga nije osnovao niti ga sponzorira politički subjekt, sukladno članku 17.4 stavak (1) točka 1) Izbornoga zakona BiH.

U zahtjevu za akreditiranje udruge navodi:

- izborne aktivnosti koje želi promatrati,
- kontakt-podatke (adresu, broj telefona, broj faksa i e-mail),
- osnovne izborne jedinice u kojima želi promatrati izborne aktivnosti,

- broj promatrača,

te dostavlja sljedeće priloge:

- listu imena predloženih promatrača, koja sadrži ime i prezime, broj važeće osobne iskaznice i jedinstveni matični broj promatrača,
- izvod o upisu udruge u registar udruge kod mjerodavnog tijela, koji ne može biti stariji od 60 dana,
- obrazac pravila ponašanja i izjavu o poštivanju tajnosti glasovanja.

Udruga podnosi poseban zahtjev za svaku osnovnu izbornu jedinicu u kojoj želi promatrati izborne aktivnosti.

Lista akreditiranih promatrača udruge koju je Središnje izborno povjerenstvo BiH akreditiralo dostavlja se svim izbornim povjerenstvima u kojima su udruge akreditirane, koje dostavljaju listu akreditiranih promatrača na sva biračka mjesta u osnovnoj izbornoj jedinici na koju se zahtjev odnosi.

2.4 Međunarodni promatrači

Predstavnici međunarodnih promatrača podnose zahtjev za promatranje izbornih aktivnosti u Bosni i Hercegovini Središnjem izbornom povjerenstvu BiH najkasnije do 06. 10. 2018. godine.

Središnje izborno povjerenstvo BiH akreditira i izdaje akreditaciju predstavnicima međunarodnih promatrača za promatranje bilo koje izborne aktivnosti. Međunarodni promatrači preuzimaju akreditacije u Središnjem izbornom povjerenstvu BiH, ul. Danijela Ozme br. 7, 71000 Sarajevo.

Međunarodni promatrači mogu imati neograničen broj akreditiranih promatrača. Broj promatrača koje međunarodni promatrači mogu imati u isto vrijeme na jednom izbornom mjestu nije ograničen, ali ne smije utjecati na regularnost izbornog procesa.

Međunarodni promatrač može na svako mjesto na kojemu promatra izbornu aktivnost sa sobom uvesti i prevoditelja.

U zahtjevu za akreditiranje predstavnik međunarodnih promatrača navodi:

- izborne aktivnosti koje želi promatrati,
- kontakt-podatke,
- izjavu da međunarodna organizacija ne obavlja bilo kakvu aktivnost u ime političkog subjekta,

te dostavlja sljedeće priloge:

- listu imena predloženih promatrača koja sadrži ime i prezime, naziv države koja je izdala putovnicu i broj putovnice,
- akt koji je potpisala ovlaštena osoba u kojem navode razloge zbog kojih su zainteresirani da promatraju izborni proces u BiH,
- obrazac pravila ponašanja i izjavu o poštivanju tajnosti glasovanja.

2.5 Promatrači u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Bosne i Hercegovine

Predstavnici političkih subjekata i udruge podnose zahtjev za akreditiranje promatrača za promatranje izbora na biračkom mjestu određenom za glasovanje državljana Bosne i Hercegovine u DKP-u Središnjem izbornom povjerenstvu BiH, neposredno ili posredstvom DKP-a BiH. Zahtjevi za akreditiranje promatrača moraju biti podneseni najkasnije do **22. 09. 2018. godine**.

Akreditirani promatrači preuzimaju akreditacije u Središnjem izbornom povjerenstvu BiH ili u DKP-u BiH određenom za glasovanje.

U zahtjevu za akreditiranje se navode:

- izborne aktivnosti koje želi promatrati,
- kontakt podatke,
- naziv DKP-a BiH,

te dostavljaju sljedeći prilozi:

- listu imena predloženih promatrača koja sadrži ime i prezime, broj važeće osobne iskaznice, naziv države koja je izdala putovnicu, broj putovnice i jedinstveni matični broj,
- obrazac pravila ponašanja i izjavu o poštivanju tajnosti glasovanja.

2.6 Postupak oduzimanja svojstva promatrača

Tijelo za provedbu izbora oduzet će svojstvo akreditiranom promatraču i udaljiti ga s mjesta posmatranja izbornih aktivnosti u tijeku promatranja izbornog procesa ako:

- ometa izborne aktivnosti,
- ne poštuje tajnost glasovanja,
- ne nosi službenu akreditaciju,
- nosi oznake koje ga povezuju s određenim političkim subjektom.

Predstavnik tijela za provedbu izbora treba prethodno opomenuti akreditiranog promatrača koji ometa izborni proces i poduzeti sve raspoložive mjere i radnje da ometanje prestane, a ako promatrač nastavi ometanje, udaljit će ga s mjesta promatranje izbornih aktivnosti, te obavijestiti politički subjekt, udругu, odnosno međunarodnog promatrača o poništenju akreditacije.

DIO III.

PROMATRANJE IZBORA

Analizirajući izbore u Bosni i Hercegovini može se utvrditi da najveći broj akreditiranih promatrača promatra biračka mjesta i rad biračkih odbora, te ćemo u nastavku pojasniti pravila ponašanja promatrača na biračkom mjestu i to:

- prije otvaranja biračkog mjesta,
- tijekom rada biračkog mjesta,
- nakon zatvaranja biračkog mjesta.

Akreditirani promatrač može promatrati:

- rad Središnjeg izbornog povjerenstva BiH,
- aktivnosti općinskog/gradskog izbornog povjerenstva,
- rad središta za birački popis,
- biračka mjesta,
- biračka mjesta u diplomatsko-konzularnim predstavništvima,
- rad Glavnog centra za brojanje.

3.1 Priprema i otvaranje biračkog mjesta

Promatrač bi trebao doći na biračko mjesto koje želi promatrati najmanje pola sata prije početka glasanja, odnosno u periodu od 06,00 do 06,30 sati.

Kako bi sebi olakšao postupak promatranja rada biračkog mjesta, promatrač bi trebao obvezno pripremiti:

- ❖ svoju akreditaciju,
- ❖ osobnu iskaznicu ili drugi važeći identifikacijski dokument,
- ❖ obrazac pravila ponašanja i izjavu o poštivanju tajnosti,
- ❖ priručnik za promatrače,
- ❖ kemijsku olovku,
- ❖ hranu i piće (nikako alkohol).

3.2 Pristup biračkom mjestu

Nakon dolaska na biračko mjesto, promatrač je dužan:

1. Pokazati osobni identifikacijski dokument predsjedniku biračkog odbora. Prilikom dolaska u sjedište tijela za provedbu izbora Središnje izborno povjerenstvo BiH ili općinsko/gradsko izborno povjerenstvo, centar za birački popis ili Glavni centar za brojanje promatrač je dužan pokazati identifikacijski dokument ovlaštenoj osobi;

2. Predsjednik biračkog odbora ili ovlaštena osoba provjerit će promatračev identifikacijski dokument s fotografijom, kako bi utvrdili da se ime promatrača nalazi na akreditaciji;
3. Predsjednik biračkog odbora ili ovlaštena osoba zapisat će ime promatrača, naziv subjekta koji ga je akreditirao i njegov broj akreditacije u Zapisnik o radu biračkog odbora (ZARBO), odnosno drugu evidenciju koja se vodi u sjedištu tijela za provedbu izbora, evidentirajući vrijeme kada je promatrač stigao i vrijeme kada je promatrač napustio prostorije, kako bi se broj promatrača ograničio na jednog promatrača u isto vrijeme na jednom biračkom mjestu (sjedištu tijela za provedbu izbora) ako se radi o promatraču političkog subjekta i udruge;
4. Predsjednik biračkog odbora ili ovlaštena osoba zadržat će identifikacijski dokument do trenutka kada promatrač napušta biračko mjesto (sjedište tijela za provedbu izbora). Kada promatrač napušta biračko mjesto (sjedište tijela za provedbu izbora), dužan je obavijestiti predsjednika biračkog odbora ili ovlaštenu osobu o napuštanju prostorija, nakon čega će mu biti vraćen identifikacijski dokument. Prilikom napuštanja mjesta promatranja, promatrač zadržava akreditaciju.

VAŽNO !!!

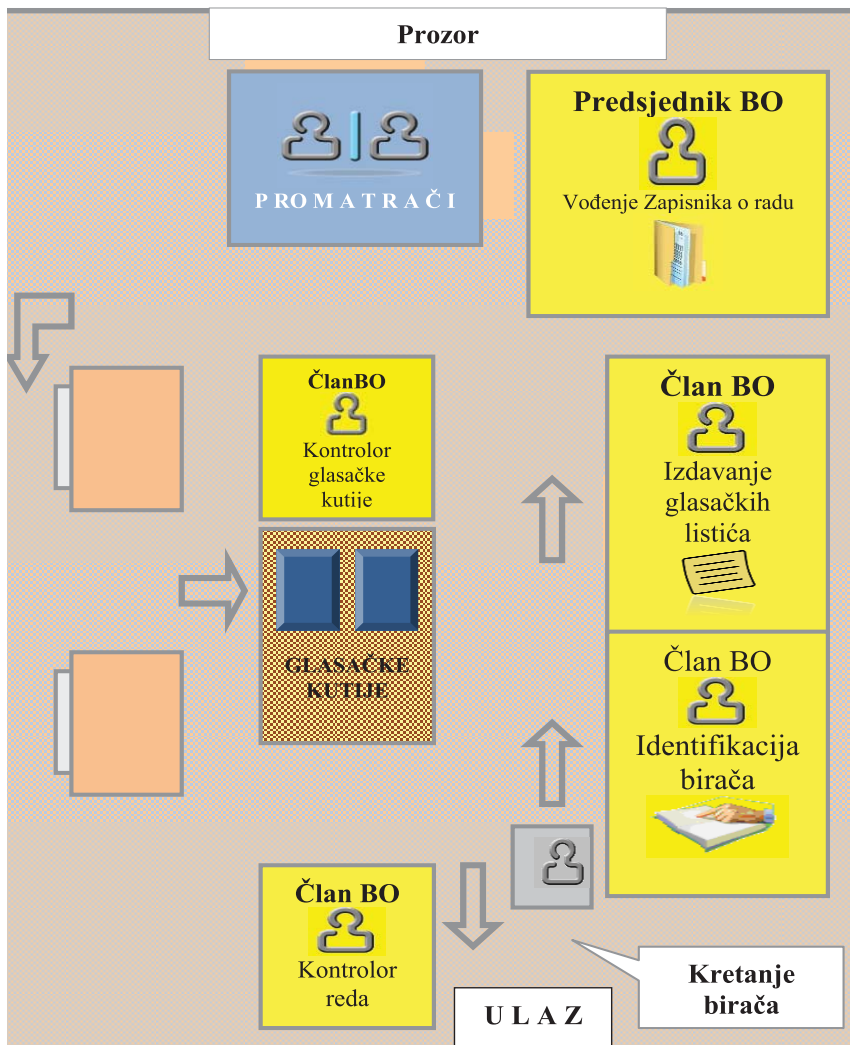
- ✓ Ukoliko promatrate rad biračkog mjesta preporučujemo da budete na biračkom mjestu u razdoblju od 06,00 do 06,30 sati.
- ✓ Predstavite se i upoznajte s predsjednikom biračkog odbora.
- ✓ Istaknite vidljivo akreditaciju.
- ✓ Ne nosite oznake koje vas povezuju s određenim političkim subjektom.

3.3 Otvaranje biračkog mjesta

Biračko mjesto počinje s radom u 07,00 sati, a zatvara se u 19,00 sati.

Ako biračko mjesto iz opravdanih razloga nije otvoreno na vrijeme ili je došlo do prekida rada, a kašnjenje ili prekid rada je trajao do tri sata, glasovanje na tom biračkom mjestu može se produžiti za onoliko vremena koliko je trajalo kašnjenje, odnosno prekid rada, o čemu odlučuje predsjednik.

Ako je kašnjenje ili prekid rada trajao duže od tri sata, o dužini vremena za koje se glasovanje produžava odlučuje općinsko/gradsko izborno povjerenstvo. Predsjednik biračkog odbora je dužan da u najkraćem roku obavijesti općinsko/gradsko izborno povjerenstvo o razlogu zbog kojeg je došlo do kašnjenja u otvaranju biračkog mjesta ili do prekida rada na biračkom mjestu.

Shema biračkog mjesta

Prilikom otvaranja biračkog mjesta promatrač bi trebao obratiti pozornost je li birački odbor obavio sljedeće aktivnosti:

- odredio mjesto za svaku glasačku kabinu, vodeći računa da nitko unutar ili izvan biračkog mjesta ne može vidjeti birača dok glasuje;
- upisao svoja imena u Zapisnik o radu biračkog odbora (ZARBO);
- ispisao sve neophodne podatke na kuverte, odnosno pakete;
- upisao u Obrazac za brojno stanje broj birača koji su upisani u Izvadak iz Središnjeg biračkog popisa za dato biračko mjesto;
- prije brojanja glasačkih listića utvrdio jesu li glasački listići u originalnom pakiranju;
- ručno prebrojao primljene glasačke listiće za svaku izbornu razinu i u Obrazac za brojno stanje upisao ukupan broj primljenih glasačkih listića;
- pokazao praznu glasačku kutiju, nakon čega je na nju stavio plastični pečat;
- upisao u Obrazac za brojno stanje serijske brojeve pečata glasačke kutije;
- postavio zapečaćenu glasačku kutiju na mjesto gdje je svi nazočni mogu vidjeti;
- upisao u Zapisnik o radu biračkog odbora vrijeme otvaranja biračkog mjesta.

VAŽNO !!!

- ✓ Izaberite svoje mjesto u prostoriji tako da ne remetite izborni proces, s tim da možete vidjeti tijekom cijele izborne procedure.
- ✓ Ne ometajte izborne aktivnosti.
- ✓ Ne koristite mobilne telefone, a u slučaju hitnih situacija telefoni bi trebali ostati uključeni (silent mode, odnosno isključeni svi tonovi).
- ✓ Poštujte tajnost glasovanja.

3.4 Glasovanje

Prilikom dolaska na biračko mjesto, birač postupa prema sljedećoj proceduri:

1. Identificiranje

Nakon ulaska na biračko mjesto birač odlazi sa svojim važećim identifikacijskim dokumentom do člana biračkog odbora zaduženog za identificiranje, kako bi bio utvrđen identitet birača.

Dokumenti za utvrđivanje identiteta birača su važeća osobna iskaznica, vozačka dozvola i putovnica, koje je izdala Bosna i Hercegovina.

2. Potpisivanje izvotka iz Središnjeg biračkog popisa

Nakon što se utvrdi identitet, birač se potpisuje u Izvadak iz Središnjeg biračkog popisa za dato biračko mjesto identično kako se potpisao u osobnim dokumentima.

Član biračkog odbora koji je zadužen za identificiranje naglas čita ime birača koji se potpisao u Izvadak iz konačnog Središnjeg biračkog popisa.

3. Izdavanje glasačkih listića

Birač dolazi do člana biračkog odbora zaduženog za izdavanje glasačkih listića. Svaki birač dobija po četiri glasačka listića i to u:

- Federaciji BiH – glasački listić za člana Predsjedništva BiH, Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH, Zastupnički dom Parlamenta Federacije BiH i skupštinu kantona;

- Republici Srpskoj – glasački listić za člana Predsjedništva BiH, Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH, Narodnu skupštinu Republike Srpske i predsjednika i potpredsjednike Republike Srpske.

Birači u Brčko Distriktu BiH dobivaju kombinaciju glasačkih listića u ovisnosti o odabranom entitetskom državljanstvu.

4. Način glasovanja

Na Općim izborima 2018. godine, pravilno se glasuje tako što birač upisuje isključivo plavom kemijskom olovkom X u kvadratić i to na sljedeći način:

Glasački listić za izbor:

- člana Predsjedništva BiH,
- predsjednika i potpredsjednike RS,

bit će važeći ako:

- birač označi kvadratić ispred imena samo jednog kandidata

701	702
PREDSJEDNIŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE - BOŠNJAČKI ČLAN ПРЕДСЈЕДНИШТВО БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ - БОШЊАЧКИ ЧЛАН	PREDSJEDNIŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE - HRVATSKI ČLAN ПРЕДСЈЕДНИШТВО БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ - ХРВАТСКИ ЧЛАН
ПРОСТАЈТЕ НАРИТКАЈ/ПРИЈЕЗНО НА ПРЕДНОЈ СТРАНИЦИ! ПРОЧИТАЈТЕ УПУТСТВО НА ПРЕДНОЈ СТРАНИ!	ПРОСТАЈТЕ НАРИТКАЈ/ПРИЈЕЗНО НА ПРЕДНОЈ СТРАНИЦИ! ПРОЧИТАЈТЕ УПУТСТВО НА ПРЕДНОЈ СТРАНИ!
☐ Име - Презиме - Политичка партија	☐ Име - Презиме - Политичка партија
☐ Име - Презиме - Политичка партија	☐ Име - Презиме - Политичка партија
☐ Име - Презиме - Коалиција	☐ Име - Презиме - Политичка странка
☐ Име - Презиме - Политичка партија	☐ Име - Презиме - Коалиција
☐ Име - Презиме - Политичка партија	☐ Име - Презиме - Политичка партија
☒ Име - Презиме - Политичка странка	☐ Име - Презиме - Коалиција
☐ Име - Презиме - Коалиција	☐ Име - Презиме - Политичка партија
☐ Име - Презиме - Политичка партија	☐ Име - Презиме - Политичка странка
☐ Име - Презиме - Политичка странка	☐ Име - Презиме - Политичка странка
☐ Име - Презиме - Коалиција	☐ Име - Презиме - Политичка партија
☐ Име - Презиме - Политичка партија	☐ Име - Презиме - Политичка странка
☐ Име - Презиме - Политичка партија	☐ Име - Презиме - Политичка партија
☐ Име - Презиме - Коалиција	☐ Име - Презиме - Политичка странка
☐ Име - Презиме - Политичка странка	☐ Име - Презиме - Политичка странка
☐ Име - Презиме - Политичка странка	☐ Име - Презиме - Политичка странка
КРАЈ ЛИСТЕ. КРАЈ ЛИСТЕ.	КРАЈ ЛИСТЕ. КРАЈ ЛИСТЕ.

Glasački listić za izbor zastupnika u:

- Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH
- Zastupnički dom Parlamenta Federacije BiH
- Narodnu skupštinu Republike Srpske
- Skupštine kantona

bit će važeći ako:

- birač označi kvadratić pored naziva samo jedne političke stranke, ili koalicije, ili liste neovisnih kandidata, ili imena jednog neovisnog kandidata

**ЗАСТУПНИЧКИ/ПРЕДСТАВНИЧКИ ДОМ ПАРЛАМЕНТА
ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ИЗБОРНА ЈЕДИНИЦА 6** **406**

**ZASTUPNIČKI/PREDSTAVNIČKI DOM PARLAMENTA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE IZBORNA JEDINICA 6**

ПРОЧИТАЈТЕ НАПОМЕНАК (ПРИЛОЖЕНО НА ПРЕДНОЈ СТРАНИЦИ)   ПРОЧИТАЈТЕ УПОУТСТВО НА ПРЕДНОЈ СТРАНИЦИ

☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ	☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ	☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ
☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ	☒ КОАЛИЦИЈА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ 5 ☐ КАНДИДАТ 6 ☐ КАНДИДАТ 7 ☐ КАНДИДАТ	☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ 5 ☐ КАНДИДАТ 6 ☐ КАНДИДАТ 7 ☐ КАНДИДАТ
☐ КОАЛИЦИЈА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ 5 ☐ КАНДИДАТ 6 ☐ КАНДИДАТ 7 ☐ КАНДИДАТ	☐ НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ ☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ	☐ ЛИСТА НЕЗАВИСНИХ КАНДИДАТА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ 5 ☐ КАНДИДАТ 6 ☐ КАНДИДАТ 7 ☐ КАНДИДАТ
☐ НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ ☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ	☐ КОАЛИЦИЈА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ	☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ
☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ	☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ	КРАЈ ЛИСТЕ. КРАЈ ЛИСТЕ.

- birač označi kvadratić pored imena jednog ili više kandidata unutar liste samo jedne odabrane političke stranke ili koalicije ili liste neovisnih kandidata

**ЗАСТУПНИЧКИ/ПРЕДСТАВНИЧКИ ДОМ ПАРЛАМЕНТА
ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ИЗБОРНА ЈЕДИНИЦА 6** **406**

**ZASTUPNIČKI/PREDSTAVNIČKI DOM PARLAMENTA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE IZBORNA JEDINICA 6**

ПРОЧИТАЈТЕ НАПОМЕНАК (ПРИЛОЖЕНО НА ПРЕДНОЈ СТРАНИЦИ)   ПРОЧИТАЈТЕ УПОУТСТВО НА ПРЕДНОЈ СТРАНИЦИ

☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ	☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ	☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ
☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ	☒ КОАЛИЦИЈА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☒ КАНДИДАТ 3 ☒ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ 5 ☒ КАНДИДАТ 6 ☐ КАНДИДАТ 7 ☒ КАНДИДАТ	☐ ЛИСТА НЕЗАВИСНИХ КАНДИДАТА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ 5 ☐ КАНДИДАТ 6 ☐ КАНДИДАТ 7 ☐ КАНДИДАТ
☐ КОАЛИЦИЈА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ 5 ☐ КАНДИДАТ 6 ☐ КАНДИДАТ 7 ☐ КАНДИДАТ	☐ НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ ☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ	☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ
☐ НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ ☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ	☐ КОАЛИЦИЈА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ	☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ
☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ	☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ	КРАЈ ЛИСТЕ. КРАЈ ЛИСТЕ.

РЕЗУЛТАТИ ИЗБОРНОГ ПРОЦЕСА ЗА ПОСРЕДНО ГЛАСАЊЕ НА ИЗБОРНОЈ СТРАНИЦИ

☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ ☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ	☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ ☐ КОАЛИЦИЈА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☒ КАНДИДАТ 3 ☒ КАНДИДАТ 4 ☒ КАНДИДАТ 5 ☐ КАНДИДАТ 6 ☐ КАНДИДАТ 7 ☒ КАНДИДАТ	☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ 5 ☐ КАНДИДАТ 6 ☐ КАНДИДАТ 7 ☐ КАНДИДАТ
☐ КОАЛИЦИЈА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ 5 ☐ КАНДИДАТ 6 ☐ КАНДИДАТ 7 ☐ КАНДИДАТ	☐ НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ ☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ	☐ ЛИСТА НЕЗАВИСНИХ КАНДИДАТА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ 5 ☐ КАНДИДАТ 6 ☐ КАНДИДАТ 7 ☐ КАНДИДАТ
☐ НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ ☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ	☐ КОАЛИЦИЈА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ	☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ

КРАЈ ЛИСТЕ.
КРАЈ ЛИСТЕ.

- бирач означи квадратич поред назива само једне политичке странке, или једне коалиције, или једне листе неовисних кандидата, и означи једног или више кандидата унутар те одабране политичке странке, или коалиције или листе неовисних кандидата.

У гласачкој кабини у исто вријеме смије се налазити само једна особа, осим ако се ради о бирачима који су сlijепи, неписмени или физички неспособни.

Физички неспособни бирачи су и они бирачи који дођу до бирачког мјеста, али не могу ући. Да би остварили своје бирачко право, члан бирачког одбора одлази према физички неспособном бирачу након што обавјести предсједника бирачког одбора. Физички неспособни бирач попуњава гласачке листице које ставља у предвиђену куверту. Особа коју је физички неспособни бирач изабрао, никоме члан бирачког одбора, односи куверту с гласачким листицима и ставља гласачке листице у њу.

5. Ubacivanje glasačkih listića u glasačku kutiju

Nakon glasovanja, birač svoje glasačke listiće presavijene ubacuje u glasačku kutiju.

Član biračkog odbora zadužen za kontrolu glasačke kutije osigurava da nijedan birač ne napusti biračko mjesto dok u glasačku kutiju ne ubaci glasačke listiće te osigurava da se samo glasački listići presavijeni jedan po jedan ubacuju u kutiju da bi se zaštitila tajnost glasa.

Akreditirani promatrač tijekom glasovanja trebao bi obratiti pozornost na sljedeće aktivnosti biračkog odbora:

- poštuje li se tajnost glasovanja, tj. da li se u glasačkoj kabini nalazi samo jedna osoba;
- poštuje li se zabrana glasovanja jedne osobe umjesto drugog pod njegovim imenom, odnosno zabrana višestrukog glasovanja;
- vodi li birački odbor računa da nijedna osoba ne ometa birača koji ispunjava glasačke listiće, traži od njega informacije o tomu za koga želi glasovati, za koga glasuje ili za koga je glasovao, sprječava ili pokušava spriječiti nekoga u ostvarivanju njegovog biračkog prava;
- je li bilo prekida u glasovanju i ako jest, je li o tomu obaviješteno općinsko/gradsko izborno povjerenstvo, na način kako je to propisano;
- obavljaju li predsjednik i članovi biračkog odbora svoje dužnosti na način kako je to propisano.

3.5 Zatvaranje biračkog mjesta

Biračko mjesto se zatvara u 19,00 sati, ukoliko nije bilo kašnjenja prilikom otvaranja ili prekida u radu biračkog mjesta.

Predsjednik biračkog odbora objavljuje 15 minuta prije zatvaranja biračkog mjesta svim prisutnim, unutar i ispred biračkog mjesta, vrijeme zatvaranja biračkog mjesta.

Nadalje, predsjednik biračkog odbora određuje jednog člana biračkog odbora da u vrijeme zatvaranja biračkog mjesta stane na kraj reda kako bi se osiguralo da se nijedna osoba ne priključi nakon zatvaranja biračkog mjesta. Član biračkog odbora zatvara vrata odmah nakon što posljednji birač iz reda glasuje.

Nakon toga predsjednik upisuje u Zapisnik o radu biračkog odbora na dan održavanja

izbora – Obrazac ZARBO II. vrijeme zatvaranja biračkog mjesta i zatvara otvor glasačke kutije samoljepljivom vrpcom i potpisuje je.

Prilikom zatvaranja biračkog mjesta promatrač bi trebao obratiti pozornost na sljedeće aktivnosti biračkog odbora:

- je li biračima koji su u redu za glasovanje u trenutku zatvaranja biračkog mjesta odobreno da glasuju;
- je li predsjednik biračkog odbora prilikom zatvaranja biračkog mjesta evidentirao nazočne akreditirane posmatrače na način kako je to propisano;
- je li predsjednik biračkog odbora nakon zatvaranja biračkog mjesta evidentirao sve podatke u Obrascu za brojno stanje isključivo crvenom kemijskom olovkom.

VAŽNO!!!

- Promatrač treba biti nazočan na biračkom mjestu sve do završetka prebrojavanja glasova, popunjavanja i potpisivanja zapisnika i obrazaca za rezultate.

3.6 Procedura brojanja na biračkom mjestu

Nakon zatvaranja biračkog mjesta promatrač treba obratiti pozornost na sljedeće aktivnosti biračkog odbora:

- je li utvrđen broj neuporabljenih glasačkih listića i upakiran u sivu zaštitnu vreću;
- je li utvrđen broj glasača koji su glasovali na tome biračkom mjestu, ručno brojeći broj potpisa na Izvatku iz Središnjeg biračkog popisa i jesu li navedeni podaci evidentirani u Obrascu za brojno stanje;
- je li formirana velika radna površina za brojanje glasačkih listića iz glasačke kutije;
- je li sadržaj glasačke kutije kompletno istresen na radnu površinu i je li pokazano da je glasačka kutija prazna;
- jesu li razvrstani glasački listići po razinama;
- jesu li glasački listići s razinama koje se ne broje stavljeni u vreću i zadržani na radnoj površini;
- broje li se glasački listići u timovima po dvoje (dvostrukim brojanjem) po 25 snopova i je li točno utvrđen broj glasova koje su osvojili politički subjekti.

Za izborne razine (Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH, Zastupnički dom Parlamenta Federacije BiH, Narodna skupština Republike Srpske i skupštine kantona), gdje se vrši brojanje glasova u sustavu poluotvorene liste nakon utvrđenih rezultata po političkim subjektima, vrši se prebrojavanje glasova koji su pojedinačno osvojili kandidati unutar liste, te bi promatrač trebao obratiti pozornost na sljedeće:

- obavlja li se brojanje u timovima od po četiri člana, od čega jedan član tima čita, drugi član tima kontrolira čitanje, a dva člana tog tima bilježe podatke u pomoćni obrazac za glasove po kandidatima;
- je li predsjednik biračkog odbora nakon završenog ciklusa prebrojavanja rezultate brojanja upisao isključivo crvenom kemijskom olovkom u obrasce;
- je li birački odbor nakon završenog ciklusa prebrojavanja upakirao materijal prema shemi pakiranja u vreće i stavio pečat, a rezultate brojanja upisao u obrasce;
- je li obrasce (žuta preslika) s rezultatima brojanja izložio na biračkom mjestu.

Prilikom prebrojavanja glasačkih listića kemijska olovka može biti samo kod članova tima koji bilježe podatke u pomoćni obrazac i predsjednika za evidentiranje podataka u obrasce.

Svako biračko mjesto posjeduje obrasce u koje izborni promatrači mogu prepisati rezultate sa žutih preslika.

OBRAZAC ZA BROJNO STANJE	NAZIV OPĆINE: TRAVNIK	BROJ BIRAČKOG MJESTA: 091A006	SB
---------------------------------	---------------------------------	---	----

Serijski broj plastičnog pečata – Glasaloča broj 1

PEČAT 1	PEČAT 2
BA 1 2 4 1 5 6	BA 0 7 6 2 4 0

Serijski broj plastičnog pečata – Glasaloča broj 2 (Ako je potrebno)

PEČAT 1	PEČAT 2

II: PRIZE OTVARANJA BIRAČKOG MJESTA

1. Broj birača na izvodu iz Centralnog biračkog spiska (ručno brojan)

2. Broj primljenih glasovačkih listića

III: TONOV GLASANJA / IZJEKOV GLASOVANJA

3. Broj naknadno primljenih glasovačkih listića

4. Broj primljenih gl. listića (red/redak 2 + red/redak 3)

PRESDAVALAČAČI PEČATI DOK PRAK- LAPNEVA SU UZJELI BIR	PRESDAVALAČI PEČATI DOK PRAK- LAPNEVA SU UZJELI BIR	PRESDAVALAČI PEČATI DOK PRAK- LAPNEVA SU UZJELI BIR	KANTONALNI SUOPŠTINA
0 3 7 0 0 0 0 0 0 0 0	0 3 7 0 0 0 0 0 0 0 0	0 3 7 0 0 0 0 0 0 0 0	0 3 7 0
0 4 0 0 0 0 0 0 0 0 0	0 4 0 0 0 0 0 0 0 0 0	0 4 0 0 0 0 0 0 0 0 0	0 4 0 0

III: NAKON ZATVARANJA BIRAČKOG MJESTA

5. Broj pečata na izvodu iz Centralnog biračkog spiska (ručno brojan)

6. Broj oštećenih glasovačkih listića (parlet 2)

7. Broj IZDANIH glasovačkih listića (red/redak 5 + red/redak 6)

8. Broj NEISKORIŠTENIH glasovačkih listića (ručno brojan)

PRESDAVALAČI PEČATI DOK PRAK- LAPNEVA SU UZJELI BIR	PRESDAVALAČI PEČATI DOK PRAK- LAPNEVA SU UZJELI BIR	PRESDAVALAČI PEČATI DOK PRAK- LAPNEVA SU UZJELI BIR	KANTONALNI SUOPŠTINA
0 2 6 0 0 0 0 0 0 0 0	0 2 6 0 0 0 0 0 0 0 0	0 2 6 0 0 0 0 0 0 0 0	0 2 6 0
0 1 4 0 0 0 0 0 0 0 0	0 1 4 0 0 0 0 0 0 0 0	0 1 4 0 0 0 0 0 0 0 0	0 1 4 0

9. BROJ ZAODU ENIH GL. LISTIĆA (red/redak 7 + red/redak 8)

10. TEST TAČNOSTI/TOČNOSTI: red/redak 9 = red/redak 4; ako nisu isti, upisati razliku.

0 4 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	0 4 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	0 4 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	0 4 0 0
0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	0 0 0 0

Popisujući se ispod, izjavljujem da ovi brojevi tačno/točno odra avaju izborne aktivnosti na ovom biračkom mjestu.

Serijski broj papirnog pečata na otvoru gl. knjige 1

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Serijski broj papirnog pečata na otvoru gl. knjige 2

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PRESDJEDNIK	IME (ŠTAMPANIM/ITISKANIM SLOVIMA)	PRIJEZ	IME (ŠTAMPANIM/ITISKANIM SLOVIMA)	POTPIS
	VELJKO PETROVIĆ		EDUJA IHTIJA-REVIĆ	
ČLAN 1	MUSTAFA LAKOVIĆ		TATJANA TRI-FKVIĆ	
ČLAN 2	MILADEN VIČENIĆ			

Primjer pravilno popunjenog Obrasca za brojno stanje (BS)

OPĆI IZBORI 12.10.2014. GODINE

OBRAZAC ZA ZBIRNE / ZBROJNE REZULTATE ZR (VEĆINSKI GLAS) / ОБРАЗАЦ ЗА ЗБИРНЕ РЕЗУЛТАТЕ ЗР (ВЕЋИНСКИ ГЛАС) | ZR / ЗР

NAZIV OPĆINE НАЗИВ ОПШТИНЕ	TRAVNIK	ŠIFRA OPĆINE ШИФРА ОПШТИНЕ	ŠIFRA BIRAČKOG MJESTA ШИФРА БИРАЧКОГ МЈЕСТА
		091A	091A006

ZBIR / ZBROJ GLASOVA ЗБИР ГЛАСОВА	Kandidat Кандидат	Politička stranka, kandidiraju ili nevezani / политичка странка, кандидирају или невазани	Broj važećih glasova Број важећих гласова		
Ukupan broj papira na izvidu iz Centralnog biralnog odbora / Sveukupni biralni popis (red / redak 5 iz Obrascu za brojne rezultate) 1) Укупан број листова на изводу из Централног бирачког одбора / Свеукупни бирачки списак (ред / редак 5 из Образац за бројне резултате)	KANDIDAT 1	PARTIJA 1	0	1	0
Укупан број листова на изводу из Централног бирачког одбора (редак 5 из Образац за бројне резултате)	KANDIDAT 2	PARTIJA 2	0	0	28
260	KANDIDAT 3	PARTIJA 3	0	0	8
2) Број гласачких листића у гласачкој кућији Број гласачких листића у гласачкој кућији	KANDIDAT 4	PARTIJA 4	0	0	3
260					
3) Тест табелни / табелни red / redak 1 = red / redak 2; ako nisu isti upisati razliku Тест табелни Тест табелни red 1 = red 2; ako nisu isti upisati razliku					
0					
A) Nevažeći nevažećim glasački listići A) Неважећи неважећим гласачки листићи					
17					
B) Nevažeći ostali glasački listići B) Неважећи остали гласачки листићи					
1					
Ukupan broj nevažećih glasačkih listića C) red / redak A = red / redak B) D) Укупан број неважећих гласачких листића (red A = red B)					
18					
D) Укупан број важећих гласова E) Укупан број важећих гласова					
242					
Ukupan broj važećih glasačkih listića E) red / redak C = red / redak D) F) Укупан број важећих гласачких листића (red C = red D)					
260					
Тест табелни / табелни red / redak E = red / redak 2; ako nisu isti upisati razliku Тест табелни Тест табелни red E = red 2; ako nisu isti upisati razliku					
0					
Broj lista broj papira na izvidu iz Centralnog biralnog odbora za politička stranke (BIBILA) Средњи број листова на изводу из Централног бирачког одбора за политичка странка (BIBILA)					
BA 3 4 6 1 2 0					
			UKUPNO (= red / redak D) УКУПНО = red D)	0	242

Preporučuje se izdvojenjem da svi birani listići / listići odvojeno uložite u izdvojenom omotaru / odvojeno od ostalih biranih listića.

Preporučuje se izdvojenjem da svi birani listići odvojeno uložite u izdvojenom omotaru / odvojeno od ostalih biranih listića.

PREDSJEDNIK / ПРЕДСЈЕДНИК	БИРНИ ПРЕДСЈЕДНИК / БИРНИ ПРЕДСЈЕДНИК	ПОПИС / ПОПИС	БИРНИ ПРЕДСЈЕДНИК / БИРНИ ПРЕДСЈЕДНИК	ПОПИС / ПОПИС
VELJKO PETRONIĆ	ПОПИС / ПОПИС	EDINA IHTJARENIC	ПОПИС / ПОПИС	
MUSTAFA LAKONIC	ПОПИС / ПОПИС	TATJANA TRIPKONIC	ПОПИС / ПОПИС	Tajat-
MUHEN VIČENIĆ	ПОПИС / ПОПИС			

Primjer pravilno popunjenog Obrascu za zbirne rezultate (ZR) – većinski glas

Помоћни образац за бројање

1

Број кандидата	Политичка странка, коалиција или листа независних кандидата		Број кандидата	Политичка странка, коалиција или листа независних кандидата		Број кандидата	Политичка странка, коалиција или листа независних кандидата		Број кандидата	Политичка странка, коалиција или листа независних кандидата		Број кандидата	УКУПНО
	Гласови	Збир		Гласови	Збир		Гласови	Збир		Гласови	Збир		
1	ПНП I	11	1	ПНП	10	1		1		1	21		
2	ПНП I I I I I I I	20	2	ПНП III	13	2		2		2	33		
3	ПНП	10	3	ПНП II	7	3		3		3	17		
4	II	3	4	III	3	4		4		4	6		
5		0	5	I	1	5		5		5	1		
6		0	6	0	0	6		6		6	0		
7	ПНП I I I I I I I I	22	7	ПНП III	13	7		7		7	35		
8	ПНП	5	8	ПНП III	9	8		8		8	14		
9	ПНП II	8	9	ПНП III	9	9		9		9	17		
10			10		10	10		10		10			
11			11		11	11		11		11			
12			12		12	12		12		12			
13			13	+	13	13		13	=	13			
14			14		14	14		14		14			
15			15		15	15		15		15			
16			16		16	16		16		16			
17			17		17	17		17		17			
18			18		18	18		18		18			
19			19		19	19		19		19			
20			20		20	20		20		20			
21			21		21	21		21		21			
22			22		22	22		22		22			
23			23		23	23		23		23			
24			24		24	24		24		24			
25			25		25	25		25		25			
26			26		26	26		26		26			
27			27		27	27		27		27			
28			28		28	28		28		28			
29			29		29	29		29		29			
30			30		30	30		30		30			
31			31		31	31		31		31			
32			32		32	32		32		32			
33			33		33	33		33		33			
34			34		34	34		34		34			
35			35		35	35		35		35			
36			36		36	36		36		36			
37			37		37	37		37		37			
38			38		38	38		38		38			
39			39		39	39		39		39			

↑
ПРЕСАВИТИ ОВДЈЕ

Pomoćni obrazac za brojanje – brojanje glasova za kandidate

MAJY OTCNE
HIIPOA ODIITHE

TPAHHK

SIPPA OTCNE
HIIPOA ODIITHE

091A

091A00G

PARTIA 1			PARTIA 2			PARTIA 3			PARTIA 4		
NO	KANDIDAT	Imp. vasho glasova Imp. vasho glasova	NO	KANDIDAT	Imp. vasho glasova Imp. vasho glasova	NO	KANDIDAT	Imp. vasho glasova Imp. vasho glasova	NO	KANDIDAT	Imp. vasho glasova Imp. vasho glasova
1	KANDIDAT 1	0 0 0 0	1	KANDIDAT 1	0 0 4 3	1	KANDIDAT 1	0 0 7 0	1	KANDIDAT 1	0 0 6 3
2	KANDIDAT 2	0 0 4 4	2	KANDIDAT 2	0 0 4 4	2	KANDIDAT 2	0 0 0 0	2	KANDIDAT 2	0 0 5 6
3			3	KANDIDAT 3	0 0 1 5	3	KANDIDAT 3	0 0 7 3	3	KANDIDAT 3	0 0 0 0
4			4	KANDIDAT 4	0 0 3 2	4	KANDIDAT 4	0 0 0 1	4		
5			5			5	KANDIDAT 5	0 0 6 0	5		
6			6			6			6		
7			7			7			7		
8			8			8			8		
9			9			9			9		
10			10			10			10		
11			11			11			11		
12			12			12			12		
13			13			13			13		
14			14			14			14		
15			15			15			15		
16			16			16			16		
17			17			17			17		
18			18			18			18		
19			19			19			19		
20			20			20			20		

Primenite svaki glasnik da ne dopušta da se
kandidatima iz liste otvorene liste glasuje za više
kandidata.

Primenite svaki glasnik da ne dopušta da se
kandidatima iz liste otvorene liste glasuje za više
kandidata.

Primjer pravilno popunjenog Obrasca za zbirne rezultate (ZR) – otvorena lista. Rezultati glasovanja po kandidatima u okviru otvorene liste političkog subjekta.

- VAŽNO !!!**
- Promatrač ne treba svoje impresije u svezi sa rezultatima izbora iskazivati sve dok je u ulozi promatrača.

3.7 Primjedbe promatrača

Prilikom promatranja izbornog procesa promatrač treba biti svjestan atmosfere izvan i unutar biračkog mjesta. Ako primijeti probleme ili kršenje izborne procedure, promatrač se obraća predsjedniku biračkog odbora. Način na koji se obraća predsjedniku biračkog odbora mora biti takav da se ne može tumačiti kao davanje naputaka, naređenja ili kao miješanje u izborni postupak.

Svaki promatrač bi trebao razlikovati nevažne greške u primjeni pravila i propisa od onih kršenja koja mogu grubo povrijediti izbornu proceduru i utjecati na izborne rezultate.

Ako predsjednik biračkog odbora ne otkloni uočeni nedostatak ili kršenja izborne procedure, promatrač unosi svoja zapažanja u Zapisnik o radu biračkog odbora, Obrazac za izvještavanje⁸ i potpisuje se.

Promatrač ima pravo tražiti presliku Zapisnika o radu s biračkog mjesta od općinskog/ gradskog izbornog povjerenstva čiji je rad promatrao.

Akreditirani promatrač ili politički subjekt može, na temelju primjedbi navedenih u Obrascu, podnijeti prigovor tijelu mjerodavnom za provedbu izbora.

Promatrač treba odmah obavijestiti općinsko/gradsko izbornu povjerenstvo u sljedećim situacijama:

- ❖ ako njemu ili drugim promatračima nije dopušten ulazak na biračko mjesto ili je udaljen s biračkog mjesta;
- ❖ ako se stvara kaos na biračkom mjestu;
- ❖ ako se onemogućava upisivanja primjedbi u Zapisnik o radu biračkog odbora (ZARBO).

3.8 Ometanja izbornih aktivnosti od strane promatrača

Akreditirani promatrač potpisuje Izjavu o pravilima ponašanja i dužan je pridržavati se sljedećih pravila ponašanja:

---

8 MIŠLJENJA ILI PRIMJEDBE – Obrazac – dio je u koji se upisuje mišljenje ili primjedba članova biračkog odbora, birača ili akreditiranih promatrača. Član biračkog odbora, birač ili akreditirani promatrač može unijeti svoje mišljenje ili primjedbe na proces glasovanja, koje potpisuje osobno (mišljenje ili primjedba koja nije potpisana osobno neće biti razmatrana). Promatrač može stavljati obrazložene primjedbe na rad biračkih odbora u pisanoj formi, koje se prilažu uz Zapisnik (ovaj slučaj predsjednik je dužan posebno evidentirati u Zapisniku).

- ✓ da bude nepristran sukladno svojim dužnostima;
- ✓ da se ne miješa u izborni proces koji uključuje upis birača u Središnji birački popis, proceduru na dan glasovanja ili brojanja glasova te da poštuje tajnost glasovanja;
- ✓ da ne pokušava vršiti bilo kakav utjecaj na osobe u svezi sa njegovim izborom biračkih opcija ili načinom na koji će označiti glasački listić;
- ✓ da poštuje odredbe Izbornoga zakona BiH.

Tijelo za provedbu izbora oduzet će status akreditiranom promatraču i udaljiti ga sa izbornog mjesta tijekom promatranja izbornog procesa ako:

- ❖ ometa izborne aktivnosti,
- ❖ ne poštuje tajnost glasovanja,
- ❖ ne nosi službenu akreditaciju,
- ❖ nosi oznake koje ga povezuju s određenim političkim subjektom.

U postupku udaljavanja akreditiranog promatrača sa izbornog mjesta, predstavnik tijela za provedbu izbora treba prethodno upozoriti akreditiranog promatrača koji ometa izborni proces i poduzeti sve druge raspoložive mjere i radnje da ometanje prestane, a ako akreditirani promatrač nastavi ometanje, udaljit će ga sa izbornog mjesta.

Svako udaljavanje s biračkog mjesta treba zabilježiti u Obrazac Z7 Zapisnika o radu biračkog odbora (ZARBO).

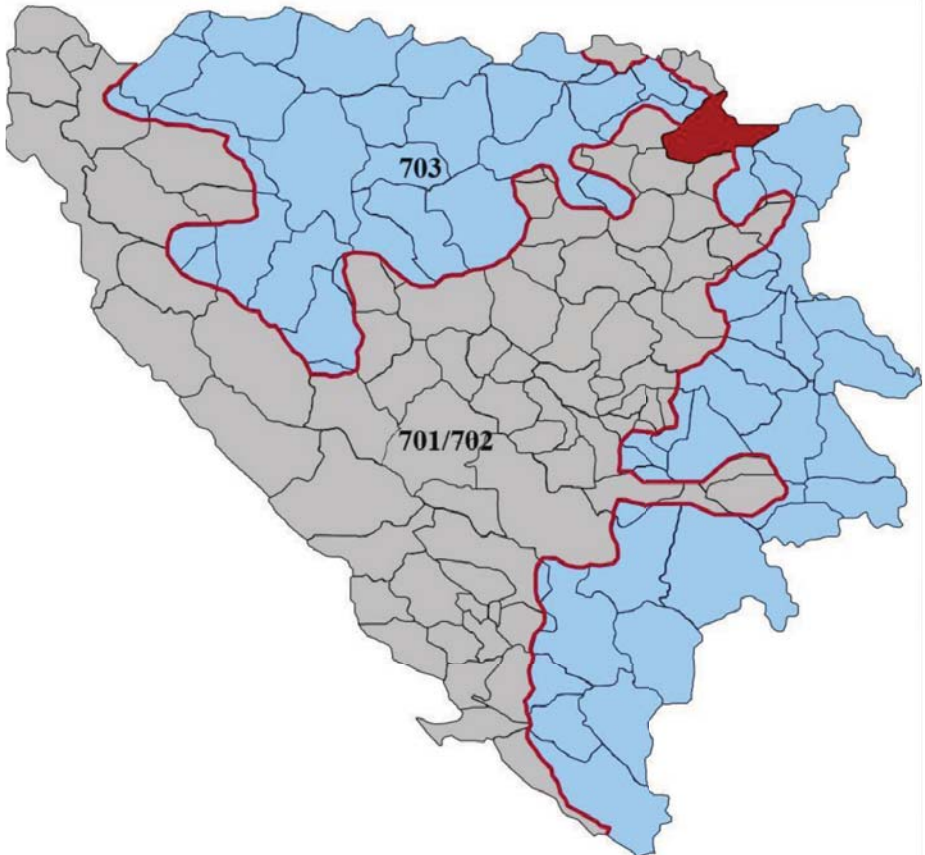
Mjerodavno tijelo za provedbu izbora obavijestit će politički subjekt, udругu, odnosno međunarodnog promatrača o poništenju akreditacije.

DIO IV.

PRILOZI

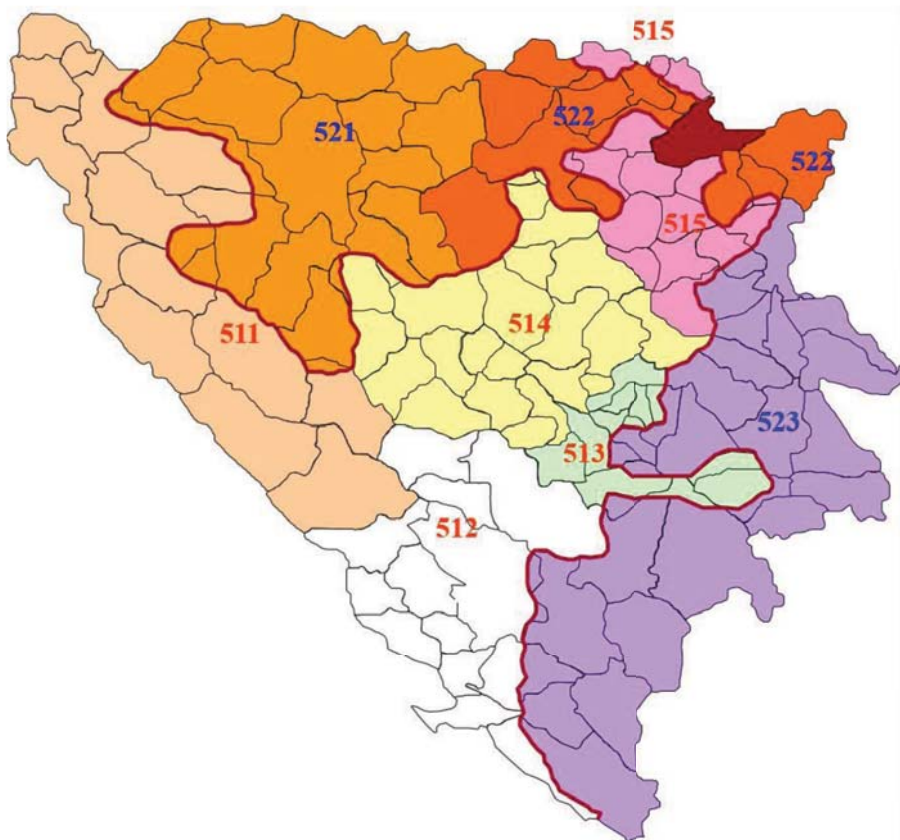

Kartografski prikaz izbornih jedinica

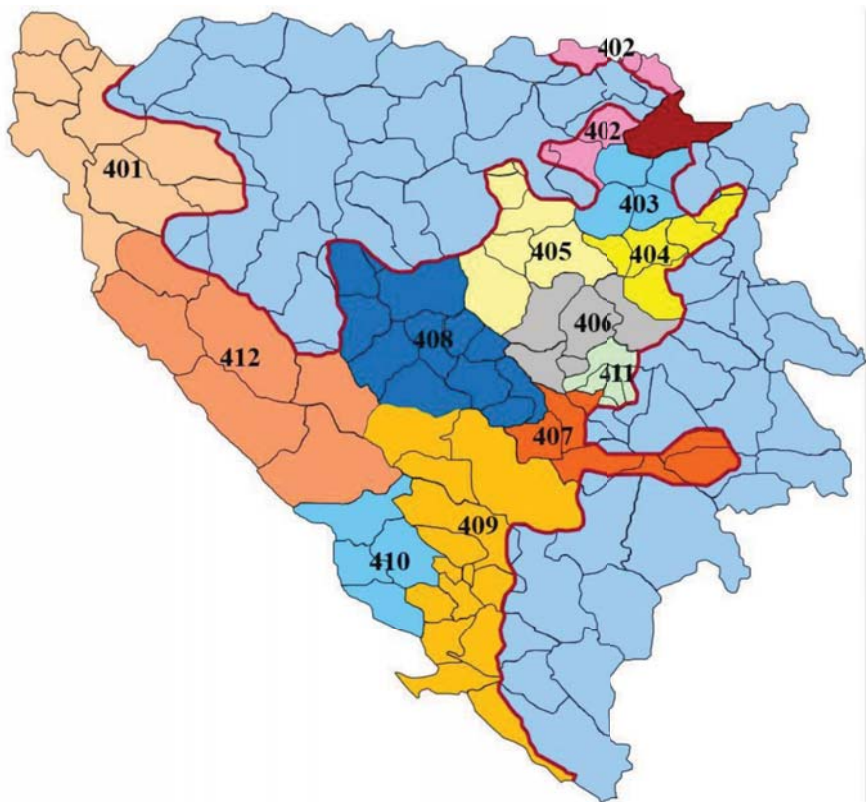
Izborne jedinice – Predsjedništvo BiH

Izborna jedinica	Broj upisanih birača
Federacija BiH (701/702)	2.092.336
Republika Srpska (703)	1.260.597

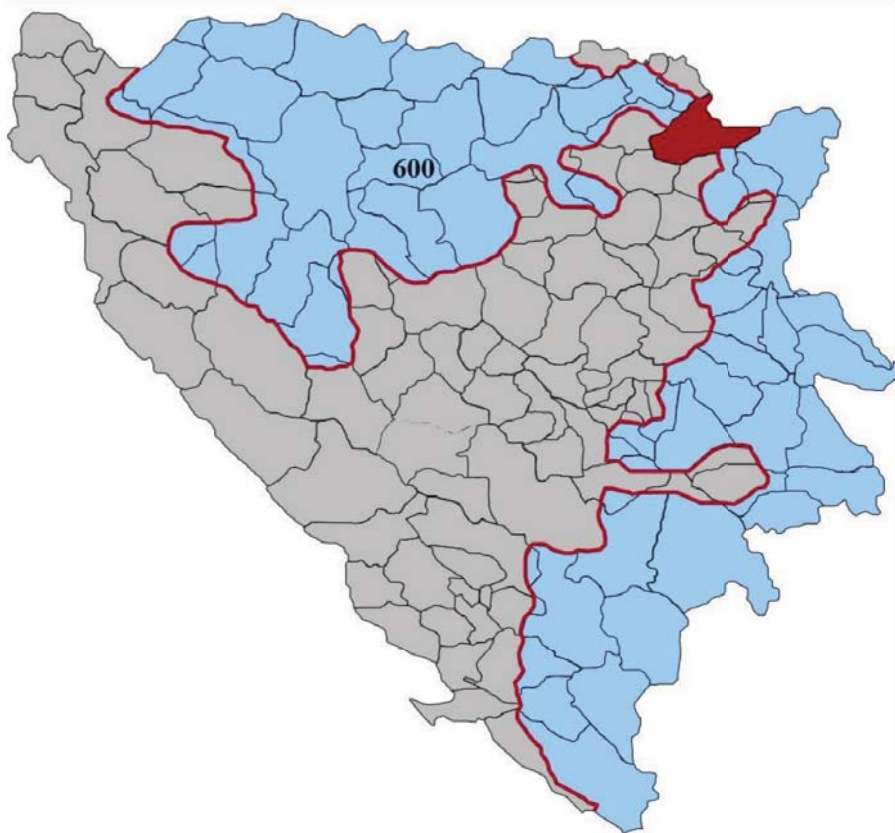
Izborne jedinice – Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH

Izborna jedinica	Broj upisanih birača
Izborna jedinica 1 iz FBiH (511)	319.437
Izborna jedinica 2 iz FBiH (512)	268.418
Izborna jedinica 3 iz FBiH (513)	441.133
Izborna jedinica 4 iz FBiH (514)	555.221
Izborna jedinica 5 iz FBiH (515)	508.127
Izborna jedinica 1 iz RS (521)	570.865
Izborna jedinica 2 iz RS (522)	393.328
Izborna jedinica 3 iz RS (523)	296.404

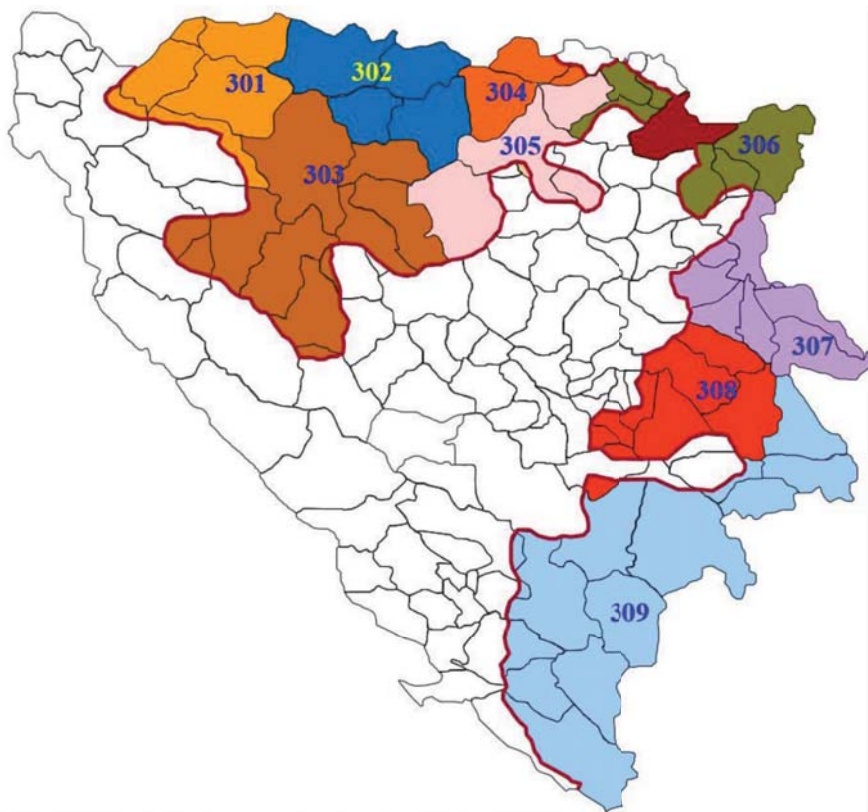
Izborne jedinice – Zastupnički dom Parlamenta Federacije BiH

Izborna jedinica	Broj upisanih birača
Izborna jedinica 1 (401)	254.483
Izborna jedinica 2 (402)	166.644
Izborna jedinica 3 (403)	204.572
Izborna jedinica 4 (404)	136.911
Izborna jedinica 5 (405)	231.894
Izborna jedinica 6 (406)	97.462
Izborna jedinica 7 (407)	226.837
Izborna jedinica 8 (408)	225.865
Izborna jedinica 9 (409)	195.543
Izborna jedinica 10 (410)	72.875
Izborna jedinica 11 (411)	214.296
Izborna jedinica 12 (412)	64.954

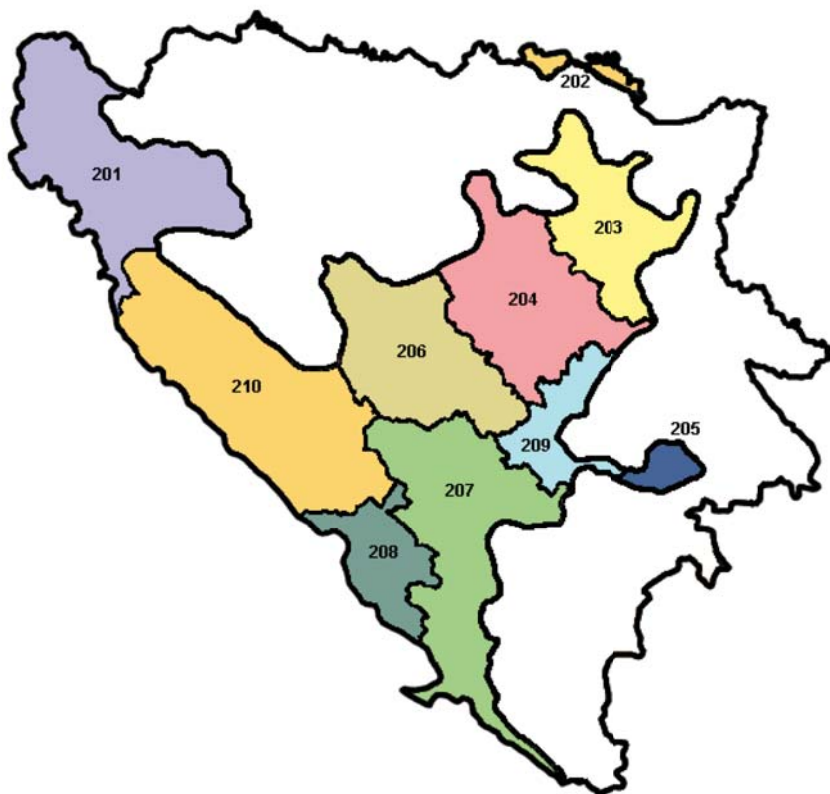
Izborne jedinice – Predsjednik i potpredsjednici RS

Izborna jedinica	Broj upisanih birača
Izborna jedinica RS (600)	1.260.597

Izborne jedinice – Narodna skupština RS

Izborna jedinica	Broj upisanih birača
Izborna jedinica 1 (301)	148.951
Izborna jedinica 2 (302)	145.966
Izborna jedinica 3 (303)	275.948
Izborna jedinica 4 (304)	85.110
Izborna jedinica 5 (305)	122.495
Izborna jedinica 6 (306)	185.723
Izborna jedinica 7 (307)	116.585
Izborna jedinica 8 (308)	69.906
Izborna jedinica 9 (309)	109.913

Izborne jedinice – Skupštine kantona u FBiH

Skupština Kantona 1 (201)	254.483
Skupština Kantona 2 (202)	40.073
Skupština Kantona 3 (203)	429.702
Skupština Kantona 4 (204)	329.356
Skupština Kantona 5 (205)	23.496
Skupština Kantona 6 (206)	225.865
Skupština Kantona 7 (207)	195.543
Skupština Kantona 8 (208)	72.875
Skupština Kantona 9 (209)	417.637
Skupština Kantona 10 (210)	64.954

Broj upisanih birača u Središnji birački popis po izbornim jedinicama

Broj birača upisanih u Središnji birački popis za Opće izbore 2018. godine, sa stanjem na dan 23.08.2018. u 24.00 sata po osnovnim izbornim jedinicama je sljedeći:

Kod	Naziv osnovne izborne jedinice	Broj birača	Kontakt-telefon
001	VELIKA KLADUŠA	43398	037/770-030
002	CAZIN	54100	037/515-368
003	BIHAĆ	57594	037/229-635
004	BOSANSKA KRUPA	25953	037/961-478
005	BUŽIM	15156	037 419 516
006	KRUPA NA UNI	1741	052/750-001
007	NOVI GRAD	26994	052/751-095 052/753-505
008	KOZARSKA DUBICA	23733	052-416-014
009	PRIJEDOR	86969	052/213-897
010	GRADIŠKA	55881	051/810-300
011	LAKTAŠI	32648	051/334-225
012	SRBAC	17760	051/740-001, lokal 105
013	PRNJAVOR	39677	051/640 550
014	DERVENTA	33826	053/315-112
016	BROD	18678	053/611-360 053/610-169
017	ODŽAK	17351	031/763-610
018	VUKOSAVLJE	4536	053 707 702
020	DOMALJEVAC - ŠAMAC	4600	031/716 619
021	ŠAMAC	16558	054/490-458
022	ORAŠJE	18122	031/714-578
023	DONJI ŽABAR	1861	054/875 100
024	MODRIČA	28070	053/810-511 053/810-785

025	GRADAČAC	36356	035/369-759 035/369-750
026	PELAGIĆEVO	4836	054/810-106
029	BIJELJINA	108498	055/233-122
030	BOSANSKI PETROVAC	6755	037/883-615 037/883-570
031	PETROVAC	1139	050/465-004
032	SANSKI MOST	35149	037/681-724
033	OŠTRA LUKA	4447	052/337-800
034	BANJA LUKA	190918	051/244-585
035	ČELINAC	15735	051/553-033
036	DOBOJ-ISTOK	9855	035/720-709
037	DOBOJ-JUG	4292	032/691-245
038	DOBOJ	63897	053/227-560
039	TEŠANJ	39834	(centrala) 032/650-022 lokal 148
040	STANARI	7736	053/201 910
042	MAGLAJ	20274	032/603-114
044	GRAČANICA	42008	035/707-022
045	PETROVO	6713	053/262 290
047	LUKAVAC	42515	035/553-253
049	SREBRENİK	38745	035/951-200
050	TUZLA	113120	035/307-486
052	ČELIĆ	10192	035/668-650
054	LOPARE	12881	055/650-193
055	TEOČAK	6763	035/756-073
056	UGLJEVIK	14344	055/772-284
057	DRVAR	6881	034/820-163
058	ISTOČNI DRVAR	165	050/465-703
059	KLJUČ	16378	037/661-139
061	RIBNIK	6271	050/431-022

064	MRKONJIĆ-GRAD	18143	050/220-924
065	JAJCE	25555	030/658-011 lokal 105
066	JEZERO	1118	050/291-001
067	DOBRETIĆI	2254	030/641-202
068	KNEŽEVO	9406	051/591-181
070	KOTOR-VAROŠ	21915	051/785-077
074	TESLIĆ	44149	053/433-680
075	ŽEPČE	25139	032/888-248
077	ZAVIDOVIĆI	34413	032/878-315
078	BANOVIĆI	20810	035/743-444
079	ŽIVINICE	54345	035/773-777
080	KALESIJA	33157	035/367-710
081	OSMACI	3959	056/337-603 056/337 314
082	SAPNA	10254	035/599-538
083	ZVORNIK	54231	056/232-266
084	BOSANSKO GRAHOVO	2960	034/206-145
085	GLAMOČ	4283	034/206-158
088	ŠIPOVO	10761	050/360-027
089	DONJI VAKUF	12669	030/509-612
091	TRAVNIK	47910	030/511 626
093	ZENICA	102067	032/401 940
094	KAKANJ	34209	032/553-900
095	VAREŠ	8750	032/848-105 032/848-109
096	OLOVO	8902	032/829-540
098	KLADANJ	11582	035/628-478
101	ŠEKOVIĆI	7428	056/653-691
103	VLASENICA	10306	056/490-074
104	BRATUNAC	18600	056/410-170

105	SREBRENICA	13564	056/445-507, 445-508
106	LIVNO	27070	034/201-027
107	KUPRES	3680	034/276-333
108	KUPRES (RS)	377	050/490-600
109	BUGOJNO	30092	030/257-771
110	GORNJI VAKUF – USKOPLJE	17200	030/265-403 030/494-068
111	NOVI TRAVNIK	20782	030/795-600
112	VITEZ	22713	030/718-209
113	BUSOVAČA	13997	030/732-184
114	FOJNICA	10627	030/547-703
115	KISELJAK	17503	030/871-616
116	VISOKO	34104	032/732-500
117	BREZA	11497	032/786-029
118	ILIJAS	21005	033/403 568
121	SOKOLAC	10839	057/448-712 lok. 122
123	HAN-PIJESAK	3296	057/557-012
124	TOMISLAVGRAD	20080	034/356-401
125	PROZOR-RAMA	11705	036/771-858
126	JABLANICA	9033	036/751-300
127	KONJIC	22276	036/731-498
129	KREŠEVO	4563	030/806-602
130	HADŽIĆI	22408	033/475-953 033/475-944
131	ILIDŽA	64677	033/763-465
132	ISTOČNA ILIDŽA	13547	057/375-776
133	NOVI GRAD SARAJEVO	113854	033/291-117
135	VOGOŠĆA	26797	033/586-403
136	CENTAR SARAJEVO	60418	033/562-460
137	STARI GRAD SARAJEVO	37449	033/282-391

138	ISTOČNI STARI GRAD	1130	057/265-114
139	NOVO SARAJEVO	68627	033/492 238 033/492 270
140	ISTOČNO NOVO SARAJEVO	10375	057/343-494
141	TRNOVO (FBIH)	2402	033/586 701
142	TRNOVO	1288	057/610-336
143	PALE (FBIH)	626	038/799-030
144	PALE	19941	057/200-740
146	ROGATICA	9490	058/415-154 058/420-721
147	VIŠEGRAD	11054	058/620-823
148	POSUŠJE	14121	039/685 528
149	GRUDE	13254	039/660-318
150	ŠIROKI BRIJEG	23332	039/706 370
158	ISTOČNI MOSTAR	156	059/602-224
161	NEVESINJE	11722	059/602-796
163	KALINOVIK	1850	057/623-131
164	GACKO	8256	059/472-426
165	FOČA (FBIH)	1655	038/519-425
166	FOČA	17424	058/210-216
167	GORAŽDE	21215	038/227-637
168	NOVO GORAŽDE	1752	058/432-100
169	ČAJNIČE	4222	058/315-875
170	RUDO	7723	058/711-178 058/711-164
171	LJUBUŠKI	22168	039/835-532
172	ČITLUK	13766	036/640-545
173	ČAPLJINA	21920	036/805-052
174	NEUM	3760	036/884-417
176	STOLAC	11251	036/819-047
177	BERKOVIĆI	1695	059/860-111
179	LJUBINJE	3286	059/630 296

180	BILEĆA	10257	059/370-841
181	RAVNO	1487	036/891-471
182	TREBINJE	30516	059/260-441
183	USORA	5875	032/893-479
184	KOSTAJNICA	5067	052/663-113 052/663-139
185	MILIĆI	8497	056/745-231
199	GRAD MOSTAR	100345	036/325-112
200	BRČKO DISTRIKT BiH	65097	049/218-177
	UKUPNO	3352933	

Kodeks ponašanja za međunarodne promatrače⁹

Međunarodno promatranje izbora danas je prihvaćeno u cijelom svijetu, a provode ga međuvladine i međunarodne nevladine organizacije i udruge kako bi dali nepristranu i točnu procjenu prirode izbornih procesa na dobrobit građana zemlje u kojoj se održavaju izbori, kao i na dobrobit međunarodne zajednice. Zbog toga je vrlo bitno osigurati integritet međunarodnog promatranja izbora, a svi oni koji sudjeluju u međunarodnoj misiji za promatranje izbora, uključujući kratkoročne i dugoročne promatrače, članove izaslanstva za procjenu, specijalizirane promatračke timove i vođe misija, moraju se obvezati i poštivati Kodeks ponašanja.

Poštivati suverenitet i međunarodna ljudska prava – *Izbori su izraz suvereniteta koji pripada ljudima jedne zemlje, čije izražavanje slobodne volje daje temelj za autoritet i legitimnost vlade. Prava građana da biraju i budu izabrani na periodičnim, pravim demokratskim izborima su međunarodno priznata ljudska prava i zahtijevaju ostvarivanje niza temeljnih ljudskih prava i sloboda. Promatrači na izborima moraju poštivati suverenitet zemlje domaćina, kao i ljudska prava i temeljne slobode njezinih građana.*

Poštivati zakone zemlje i autoritet izbornih tijela – *Promatrači moraju poštivati zakone zemlje domaćina i autoritet tijela zaduženih za provedbu izbornog procesa. Promatrači moraju poštivati bilo koji zakonski napatuk vladinih, sigurnosnih i*

⁹ Prihvaćen 27. listopada 2005. godine u Ujedinjenim narodima u New Yorku. Organizacije koje su usvojile navedene dokumente od 24. listopada 2005. su: Afrički savez, Azijska mreža za slobodne izbore (ANFREL), Carter centar, Središte za izbornu promociju i pomoć (CAPEL), Tajništvo Commonwealtha, Vijeće Europe- Evropsko povjerenstvo za demokraciju kroz zakon (Venecijansko povjerenstvo), Vijeće Europe-Parlamentarna skupština, Izborni institut južne Afrike (EISA), Evropsko povjerenstvo, Europska mreža organizacija za nadgledanje izbora (ENEMO), Međunarodne službe za izbornu reformu (ERIS), IFES International IDEA, Međuparlamentarni savez, Međunarodni republikanski institut (IRI), Nacionalni demokratski institut (NDI), Organizacija američkih država (OAS), Organizacija za sigurnost i suradnju u Europi, Ured demokratskih institucija i ljudskih prava (OSCE/ODIHR), Udruga izbornih administratora pacifičkih otoka, Australije i Novog Zelanda (PIANZEA), Forum pacifičkih otoka, Tajništvo Ujedinjenih naroda.

izbornih tijela vlasti zemlje domaćina. Promatrači također moraju imati pristojan stav prema izbornim zvaničnicima i drugim državnim tijelima vlasti. Promatrači moraju zabilježiti da li zakoni, uredbe ili akcije državnih i/ili izbornih zvaničnika nepotrebno opterećuju ili opstruiraju ostvarivanje izbornih prava zajamčenih zakonom, ustavom ili primjenjivim međunarodnim instrumentima.

Poštivati integritet Međunarodne misije za promatranje izbora – Promatrači moraju poštovati i zaštititi integritet međunarodne misije za promatranje izbora. To znači poštivanje Kodeksa ponašanja, bilo kakvih pisanih naputaka (kao što je djelokrug poslova, direktive i smjernice) i verbalnih instrukcija od rukovodstva promatračke misije. Promatrači moraju: nazočiti svim sastancima, obukama i kolegijima promatračke misije, upoznati izborni zakon, uredbe i druge relevantne zakone po nalogu promatračke misije, te pozorno pratiti metodologiju koju koristi promatračka misija. Promatrači također moraju izvijestiti vodstvo promatračke misije o slučaju sukoba interesa koji mogu imati, kao i o neprikladnom ponašanju drugih promatrača koji su dio misije.

Stalno biti strogo politički nepristran – Promatrači moraju stalno biti strogo politički nepristrasni, uključujući i slobodno vrijeme u zemlji domaćinu. Oni ne smiju izraziti ili pokazati predrasude ili prednost u svezi s nacionalnim tijelima vlasti, političkim strankama, kandidatima, referendumskim pitanjima ili u svezi sa spornim pitanjima u izbornom procesu. Promatrači također ne smiju provoditi bilo kakvu aktivnost koja bi se razumno mogla shvatiti kao preferiranje ili davanje političke dobiti za bilo kojeg političkog natjecatelja u zemlji domaćinu, kao što je nošenje ili pokazivanje bilo kakvih političkih simbola, boja, zastava ili prihvaćanje vrijednosti od političkih natjecatelja.

Ne smiju opstruirati izborne procese – Promatrači ne smiju opstruirati bilo koji element izbornoga procesa, uključujući procese prije izbora, glasovanje, brojanje i prikazivanje rezultata te procese nakon dana izbora. Promatrači mogu na licu mjesta izbornim zvaničnicima skrenuti pozornost na nepravilnosti, prijeveru ili značajne probleme, osim ako je to zabranjeno zakonom i to moraju uraditi na ne opstruktivan način. Promatrači mogu postavljati pitanja izbornim zvaničnicima, predstavnicima političkih stranaka i drugim promatračima unutar biračkih mjesta te odgovarati na pitanja o njihovim aktivnostima sve dok promatrači ne opstruiraju izborni proces. Glasači mogu pitati i dobiti odgovor od promatrača, ali ih promatrači ne smiju pitati za koga ili za koju stranku ili referendumsku poziciju su glasovali.

Prikazati prikladnu identifikaciju – Promatrači moraju jasno prikazati identifikaciju koju je osigurala misija za promatranje izbora, kao i identifikaciju koju traže nacionalna tijela vlasti, te je na zahtjev moraju pokazati izbornim zvaničnicima ili drugim zainteresiranim državnim tijelima vlasti.

Zadržati točnost zapažanja i profesionalizam u donošenju zaključaka – Sva zapažanja promatrača moraju biti točna i razumljiva, te se trebaju bilježiti pozitivni i negativni čimbenici, praviti razliku između onih bitnih i nebitnih te identificirati modele koji bi mogli imati bitan uticaj na integritet izbornog procesa. Odluke

promatrača moraju biti zasnovane na najvišim načelima točnosti informacija i nepristranosti analize, praveći razliku između subjektivnih čimbenika i objektivnih dokaza. Promatrači moraju sve svoje zaključke zasnovati na činjeničnim i dokazivim dokazima i ne smiju prerano donositi zaključke. Promatrači također moraju imati evidenciju o mjestima gdje su promatrali izbore, zapažanjima i drugim relevantnim informacijama kako nalaže međunarodna promatračka misija te takve dokumente moraju predati misiji.

Suzdržati se od davanja komentara u javnost ili medijima prije izjave misije – Promatrači se moraju suzdržati od davanja bilo kakvih osobnih komentara o njihovim zapažanjima novinarima ili članovima javnosti prije nego što promatračka misija da izjavu, osim ako je to drugačije naložilo rukovodstvo promatračke misije. Promatrači mogu objasniti prirodu promatračke misije, njezine aktivnosti ili druge poslove koje promatračka misija smatra prikladnim. Oni bi trebali medije ili ostale zainteresirane osobe uputiti na one pojedince koje je odredila promatračka misija.

Surađivati sa drugim promatračima izbora – Promatrači moraju biti svjesni drugih misija za promatranje izbora, bilo da su domaće ili međunarodne, te moraju surađivati s njima po napatku rukovodstva promatračke misije.

Prikladno se ponašati – Promatrači se moraju prikladno ponašati i poštivati druge, uključujući izražavanje osjetljivosti na kulturu i običaje zemlje domaćina, dobro koristiti procjenu u osobnim kontaktima i profesionalno se ponašati na najvišoj razini čak i u slobodno vrijeme.

Kršenja Kodeksa ponašanja – U slučaju nedoumica o kršenju Kodeksa ponašanja Međunarodna misija za promatranje izbora provest će istragu o tomu. Ako se utvrdi da se dogodilo ozbiljno kršenje, promatrač može ostati bez promatračke akreditacije ili može biti otpušten iz promatračke misije. Ovlasti za takve odluke jedino ima rukovodstvo misije za promatranje izbora.

Izjava o postupanju prema Kodeksu ponašanja – Svaka osoba koja sudjeluje u ovoj misiji posmatranja izbora mora pročitati i razumjeti ovaj kodeks i mora potpisati izjavu o postupanju prema njemu.

Riječ urednika

Stana Danilović, predsjednica Općinskog izbornog povjerenstva Brod

„Sa stanovišta općinskih izbornih povjerenstava, priručnik je višestruko značajan, jer sadrži sve informacije u svezi s postupkom akreditacije promatrača političkih subjekata, čime se postupak olakšava političkim subjektima i izbornim povjerenstvima; potom, promatračima su na jednom mjestu dostupne temeljne informacije o njihovom sustavu, nedopuštenim radnjama i mogućnostima stavljanja primjedbi, a pravodobnim čitanjem Priručnika smanjit će se mogućnost da birački odbori urade bilo kakvu nedopuštenu radnju na biračkom mjestu, čemu pomažu i primjeri pravilno popunjenih obrazaca. Dosadašnja iskustva nam pokazuju da su se prekidi rada biračkog odbora često zbili zbog primjedbi promatrača koji nisu dovoljno poznavali postupak glasovanja i utvrđivanja rezultata. Dakle, priručnik je edukativan i koristan alat za promatrače i vjerujem da će doprinijeti unapređenju tehničke provedbe izbora u BiH, kao i smanjenju broja primjedbi promatrača.“

Ivanka Arapović Galić, predsjednica Općinskog izbornog povjerenstva Posušje

„Iz višegodišnjeg izbornog iskustva moram istaknuti da su priručnici kako za biračke odbore, tako i za akreditirane promatrače od iznimne koristi, jer, čitajući priručnik ili imajući ga barem pri ruci na dan izbora i jedni i drugi znat će koje su njihove dužnosti, ali i prava.

Izborni proces nije jednostavan, i samo dovoljno educirani članovi biračkih odbora i akreditirani promatrači mogu biti jamstvo pravilno provedenog izbornog procesa, a samim time i izbornih rezultata. Ispravnim radom i angažmanom članova biračkih odbora i akreditiranih promatrača, na način da svatko obavlja svoj dio posla i da jedni druge ne ometaju u radu, imat ćemo izborne rezultate kakve žele naši građani. Svako postupanje članova biračkih odbora i promatrača u suprotnosti s izbornim pravilima vodi kršenju izborne volje birača, što u konačnici može dovesti do sankcioniranja i jednih i drugih. Valja istaći sve pohvale kako Vijeću Europe, tako i Središnjem izbornom povjerenstvu BiH koji pomažu izradu priručnika, ali i udrugama za promatranje izbora na praktičnim obukama promatrača.“

Adrese i kontakti Centralne izborne komisije BiH

Adresa:

Danijela Ozme br.7

71000 Sarajevo

Bosna i Hercegovina

Telefon:

Centrala + 387 33 251 300

Odnosi s javnošću + 387 33 251 323

Faks:+ 387 33 251 329

E-mail adrese:

prijavapp@izbori.ba

(namijenjena za prijavu birača za upis u izvod iz Centralnog biračkog spiska za glasanje izvan BiH)

kontakt@izbori.ba

(namijenjena za sve kontakte, žalbe, primjedbe i sl.)

info@izbori.ba

(namijenjena za sve kontakte, žalbe, primjedbe i sl., a u vezi s registracijom birača za glasanje izvan BiH)

webmaster@izbori.ba

(namijenjena za sve kontakte, žalbe, primjedbe tehničke prirode)

Internet-stranica: www.izbori.ba